

43828

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ABDÜLKADİR MERÂĞİ

HAYATI, ESERLERİ'NİN USUL VE GÜFTE AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEDA KENT

GÜZEL SANATLAR ANASANAT DALI
MÜSİKİ SANAT DALI
TÜRK SANAT MÜSİKİSİ ALANI

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

HÂZİRAN 1995

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ABDÜLKADİR MERAGİ

HAYATI, ESERLERİ'NİN USUL VE GÜFTE YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEDA KENT

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 7 HAZİRAN 1995

Tezin Savunulduğu Tarih : 28 Haziran 1995

Tez Danışmanı : Doç. Cahit ATASOY

Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Ercüment BERKER
Doç. Erol DERAN

HAZİRAN 1995

Ö N S Ö Z

Abdülkâdir Merâgi konulu bu çalışma ; İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 'nde bitirme tezi olarak hazırlanmıştır.

Bu çalışmamda destek ve yardımlarını gördüğüm danışman hocam sayın Doç. Cahit Atasoy 'a, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müsıkisi Devlet Konservatuarı öğretim görevlilerinden sayın Mustafa Erkan 'a , İstanbul Teknik Üniversitesi öğretim görevlilerinden sayın Yavuz Özüstün 'e, İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu Kanun sanatçısı Cüneyt Kosal'a, Hakim Ziya Davudoğlu 'na, Nazire Yağz 'a, Serdar Bişiren 'e, Sabri Tüfekçi 'ye ve anneme teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

İSTANBUL 1995

SEDA KENT

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET	v
SUMMARY	vi
BÖLÜM 1. GİRİŞ	1
BÖLÜM 2. GENEL BİLGİLER	2
2.1. Abdülkadir Meragi 'nin Hayatı	2
2.2. Müzikolog Olarak Abdülkadir Meragi	8
2.3. Abdülkadir Merâgi 'nin Bestekârlığı Ve Şahsiyeti	12
2.4. Abdülkadir Merâgi Adına Kayıtlı 43 Eserin Listesi	16
2.5. Abdülkadir Merâgi 'nin, Temin Ettiğimiz 24 Eseri 'nin Listesi	19
BÖLÜM 3. KENDİ ÇALIŞMAMIZ	21
3.1. Abdülkadir Merâgi 'nin Eserlerinin Güfte Yönünden İncelenmesi	22
3.1.1. Acem Kâr-ı Büti Dâr	23
3.1.2. Arazbar Nakış Yürük Semâi	24
3.1.3. Beste-Nigâr Yürük Semâi	26
3.1.4. Evc Kâr	27

3 . 1 . 5 .	Hüseyini Kâr-ı Şaha Zi Lutf	28
3 . 1 . 6 .	Irak Nakış Yürük Semâi	29
3 . 1 . 7 .	Mahur Kâr-ı Murassa	30
3 . 1 . 8 .	Nihavend-i Kebir Kâr-ı Kavli Araban	31
3 . 1 . 9 .	Nihavend-i Kebir Nakış	32
3 . 1 . 10 .	Pençgâh Kâr	33
3 . 1 . 11 .	Pençgâh Ağır Semâi	34
3 . 1 . 12 .	Rast Kâr-ı Şevk-Name	35
3 . 1 . 13 .	Rast Kâr-ı Kavl-i Muhteşem	36
3 . 1 . 14 .	Rast Kâr-ı Haydername	37
3 . 1 . 15 .	Rast Kârçe	38
3 . 1 . 16 .	Rast Nakış Beste	39
3 . 1 . 17 .	Rast Nakış Beste	40
3 . 1 . 18 .	Rast Nakış Beste	41
3 . 1 . 19 .	Rast Nakış Ağır Semâi	42
3 . 1 . 20 .	Rast Nakış Yürük Semâi	43
3 . 1 . 21 .	Rehavi Nakış Ağır Semâi	45
3 . 1 . 22 .	Saba Nakış Beste	46
3 . 1 . 23 .	Segâh Kâr-ı Şeş Ağaz	47
3 . 1 . 24 .	Uşşak Kâr-ı Şevk-ı Lika	48
3 . 2	Abdülkâdir Merâî 'nin Eserlerinin Usûl Yönünden İncelenmesi	49
3 . 2 . 1 .	Acem Kâr-ı Büti Dar	50
3 . 2 . 2 .	Arazbar Nakış Yürük Semâi	51
3 . 2 . 3 .	Beste-Nigâr Yürük Semâi	52

3 . 2 . 4 .	Evc Kâr	53
3 . 2 . 5 .	Hüseyini Kâr-ı Şaha Zi Lutf	54
3 . 2 . 6 .	Irak Nakış Yürük Semâi	55
3 . 2 . 7 .	Mahur Kâr-ı Murassa	56
3 . 2 . 8 .	Nihavend-i Kebir Kâr-ı Kavl-i Araban	57
3 . 2 . 9 .	Nihavend-i Kebir Nakış	58
3 . 2 . 10 .	Pençgâh Kâr	59
3 . 2 . 11 .	Pençgâh Ağır Semâi	60
3 . 2 . 12 .	Rast Kâr-ı Şevk-Name	62
3 . 2 . 13 .	Rast Kâr-ı Kavl-i Muhteşem	63
3 . 2 . 14 .	Rast Kâr-ı Haydername	64
3 . 2 . 15 .	Rast Kârçe	65
3 . 2 . 16 .	Rast Nakış Beste	66
3 . 2 . 17 .	Rast Nakış Beste	67
3 . 2 . 18 .	Rast Nakış Beste	68
3 . 2 . 19 .	Rast Ağır Semâi	69
3 . 2 . 20 .	Rast Nakış Yürük Semâi	70
3 . 2 . 21 .	Rehavi Nakış Yürük Semâi	71
3 . 2 . 22 .	Saba Nakış Beste	72
3 . 2 . 23 .	Segâh Kâr-ı Şeş Ağaz	73
3 . 2 . 24 .	Uşşak Kâr-ı Şevk-ı Lika	74
3 . 3 .	Abdülkâdir Merâî 'nin 24 Eserinin Notaları	75
3 . 3 . 1 .	Acem Kâr-ı Bütî Dâr	76
3 . 3 . 2 .	Arazbar Yürük Semâi	80

3 . 3 . 3 .	Beste-Nigar Yürük Semâi	82
3 . 3 . 4 .	Evc Kâr	84
3 . 3 . 5 .	Hüseyinî Kâr-ı Şaha Zi Lutf	90
3 . 3 . 6 .	Irak Nakış Yürük Semâi	95
3 . 3 . 7 .	Mahur Kâr-ı Murassa	97
3 . 3 . 8 .	Nihavend-i Kebir Kâr-ı Kavl-i Araban	100
3 . 3 . 9 .	Nihavend-i Kebir Nakış Beste	103
3 . 3 . 10 .	Pençgah Kâr	104
3 . 3 . 11 .	Pençgah Ağır Semâi	107
3 . 3 . 12 .	Rast Kâr-ı Şevkname	109
3 . 3 . 13 .	Rast Kâr-ı Kavl-i Muhteşem	112
3 . 3 . 14 .	Rast Kâr-ı Haydarnâme	114
3 . 3 . 15 .	Rast Kârçe	116
3 . 3 . 16 .	Rast Nakış Beste	117
3 . 3 . 17 .	Rast Nakış Beste	118
3 . 3 . 18 .	Rast Nakış Beste	120
3 . 3 . 19 .	Rast Ağır Semâi	122
3 . 3 . 20 .	Rast Nakış Yürük Semâi	123
3 . 3 . 21 .	Rehavi Nakış Yürük Semâi	127
3 . 3 . 22 .	Saba Nakış Beste	129
3 . 3 . 23 .	Segah Kâr-ı Şeş Ağaz	133
3 . 3 . 24 .	Uşşak Kâr-ı Şevk Lika	142

SONUÇLAR ve ÖNERİLER	146
----------------------	-----

KAYNAKLAR

147

ÖZGEÇMİŞ

148

TÜRK SANAT MÜSİKİSİ ALANI

DANIŞMANI : Doç. Cahit ATASOY

DÖNEMİ : 1995 - Yaz

ABDÜLKÂDİR MERÂĞİ : HAYATI, ESERLERİ 'NİN USUL VE GÜFTE AÇISINDAN İNCELENMESİ VE DÜŞÜNCELER

ÖZET : Türk Müsıkisi 'nde yaptığı besteleriyle ve yazdığı müzikoloji eserleriyle çok büyük bir yer teşkil eden Abdülkâdir Merâğı, XIV . yüzyılda yaşamıştır. Müsikinin en büyük üstadlarından kabul edilen Meragi 'nin eserleri, XV. asır Türkiye 'nde okunup çalındıktan sonra, klâsik bestekârlarımızca örnek kabul edilmiştir. Farsça yazdığı müzikoloji eserleri de, Osmanlı müzikolojisine örnek olmuştur. Yazdığı eserler, hayatı, şahsiyeti, müzikolog ve bestekâr hüviyeti için en mühim kaynaklardır.

Bu çalışmada şu noktalar üzerinde durulmuştur : Abdülkâdir Merâğı 'nin hayatı, bestekârlık yönü, müzikolog yönü, eserleri, eserlerin güfte, vezin, usûl yönünden incelenmesi esas alınmıştır.

SUMMARY

ABDÜLKADİR MERAGİ

Abdülkadir Meragi was born in Meraga City of Azerbaijan in Celayir State which is in Iran today. Although his birth date is not known exactly, it is guessed that he was born between 1350/1360 a.D.

He is known as Abdülkadir of Meraga (Meragalı Abdülkadir), Abdülkadir Meragi, Ibni Gaybi, Hoca Abdülkadir of Meraga. His name "Ibni Gaybi" is due to his father's nickname "Son of Gaybi". His father Gıyasüddin Gaybi is one of the wellknown learned men of Meraga City. At the same time he is a famous musician of Meraga and the first teacher of Abdülkadir on music. The knowledges about Abdülkadir's youth also are limited with the explanations in his own books. It is understood that, he has been well educated and skilled and has become greatest musician of the City before he left. He has learnt Science of Reading (ilm-i kıraat) of Quran, poetry, literature, calligraphy (celf hat), Arabic and Persian. There was no doubt that he has learnt Persian as good as his mother language Turkish. His Arabic also was good as the other two languages. He has made all Meraga accepted that he was a music genius and his fame was spread out in Azarbaycan and in other neighbour countries. His music skill in singing and as oud player, as composer and music scholar was nonpareil. He has started Quran reciting at his 4 years of age and when he was eight years old he had memorized Quran.

Abdülkadir's going to Tebriz which is at a little north and that it was more important culture center than Meraga and it was throne city, could be upon his father's death in Meraga or upon the invitation of the sultan of Celâyir. This was Sultan Üveys, his sultanate was between 1356/1374. Abdülkadir, in his autobiography (in verse, 80 couplets), that he has added to his book named Şerh-i Kitâbü'l Edvâr writes that after Sultan Üveys's death he has served to his successor Sultan Hüseyin as composer, singer and oud player and has been paid compliments by both of them.

In 1382, Sultan Ahmet Celâyir has ascended to the throne in place of Sultan Hüseyin. Abdülkadir has continued to his life in Tebriz Palace as his popular musician also. He got married in Tebriz in January 1377. His wife was the daughter of Hacı Raziyyüddin Rıdvan-Shah Ibn-i Türkî-i Tebrîzî. Raziyyüddin who was a Turkish of Tebriz has become Abdülkadir's teacher since from his coming to Tebriz and has thought how to make settings to him. Raziyyüddin who was the main teacher of Abdülkadir on music -after his father-, was the greatest composer of this time and the master of Tebriz palace up to the time of Abdülkadir's booming.

Abdülkadir Meragi when he lives in Tebriz, composes a rhythm (usul/ika devri) for Sultan Hüseyin. "Darb-ı Rebi", it is a rhythm with 24 times (nakre). He arranges it upon the order of the Sultan. The above name of the rhythm is given by Sultan Hüseyin.

There is a record in one of his books (in Fevâid-i Aşere). On the subject of rhythms (usul/ika), while he is telling about the rhythms he composed, he explains why he has arranged the "Darb-ı Fetih" (the rhythm with 49 times: Sheikh Ali from Üveyis sons (1382-784H) sends an army to his brother Ahmed, they meet at Ucan. Ahmet can not resist and retreated to his castle. Ali announced this date as "Day of Victory", and requests from Abdülkadir a new rhythm (ika devri) So, upon this order Abdülkadir composes "Darb-ı Fetih" (the Conquest Beat).

Because of this record, it can be said that Abdülkadir was beside Sheikh Ali during the struggle that Ahmed made lasted up to 1384. The reason for this according to our opinion, is that Abdülkadir has joined to the war made between Sheikh Ali and his competitor and brother Ahmed. Abdülkadir is close friend of Ali and in his autobiography, he says for him "Sultan of the World, Son of Sheikh, Sheikh Ali". In addition, Abdülkadir and Sultan Ahmet are very familiar with each other. This has been noted by our composer personally.

Abdülkadir goes to Baghdad, he is 33 years old. And his life that we can divide into two, as 19 years Meraga and 14 years Tebriz life, end.

Sultan Ahmed, could not defend Baghdad against Timur's (Tumberlain) invasion. Timur (or Timurlenk) had decided to capture Persian Iraq, Azarbaycan then Arabian Iraq, the throne city Baghdad and to exterminate Celâyir State. He moved towards Baghdad. Sultan Ahmed leaving Baghdad on 10.3.1393, took refuge in Barkok, The Egypt Turkish Memlûk Sultan, and Meragi's Baghdad life of 7 years ended. May be he would go to Egypt, but the caravan who was in it has been taken prisoner in Keerbelâ by Timur's son Miranşâh Mirza. The great composer is sent to Timur to Baghdad. He makes Timur happy, singing a couplet of setting of which poem and the music is belong to himself. He was 40 years old. He escapes to desert towards to Kerbelâ which was in the south west of Baghdad.

After that, Hoca Abdülkadir has been sent to the throne city Semerkant to the palace of Timur. He has not stayed in Semerkant and he has gone around many countries. Meragi has become head musician in Mirza Shah's palace. Mirza Shah is Timur's son, but he was an unbalanced man and could not make this extraordinary musician happy as much as Ahmed Celayir. Abdülkadir becomes friend with Timur's grandson Gıyasüddin Muhammed Mirza and other members of the family, and he composes Devr-i Mieteyn rhythm which was the longest rhythm (usûl) of our music (upon Muhammed Mirza's request). Some time later he escapes Miran Shah. He wants to go to Baghdad to Sultan Ahmed Celâyir's palace, to his master, music teacher and friend. But the meaning of this was betrayal and its penalty was execution. Abdülkadir had reasonable reasons. Miran Shah sends an order for the execution of three persons. It is rumoured that: Meragi was among these three persons. Later on, when Meragi was in Sultan Ahmed's palace, Baghdad City is captured by Timur as a second time, on 10 July 1401. Meragi is brought again to the presence of Timur. (According what Handmir says), Meragi recites some verses from Quran in an excellent way, Timur forgives him and he becomes again the head musician of the palace. This case, most probably, happened in 1401 before the second capture of Baghdad by Timur. Timur's royal letter (berat) dated 1398 shows that Meragi is at Semerkant at this date. This berat which was given on 20.3.1398 is in Persian and was written as it was said by Timur personally. There is a copy of this in Meragi's book named Makaasidü'l Elhan. It is understood that Sultan Timur was fond of Meragi and has accepted him as an exceptional musician. The original issue of Makaasid which consists its corrections by our composer with its hand writings is Rauf Yekta Bey issue and this document (royal appreciation letter) is at the end of the book. Its title is: "Sûret-i nişân-ı Emîr-i Cihangîr Emîr Timur Gürkan". He names Abdülkadir as "Hazret-i Hâce". These have been dictated to Mevlânâ Şemsüddin-i Münşî by Timur the ruler himself in person.

Abdülkadir, who was an extraordinary learned man, becomes a very close friend of Sultan Timur and after his death in 1405 (807H) he keeps his position during his grandson Halil's sultanate who comes to Semerkand on foot and ascends the throne. Halil addresses Abdülkadir as nonpareil person, and he respects to him very much. Abdülkadir has been written this, in his book named "Fevâid-i Aşere". When he was together with Sultan Halil in Hokand they hear a turtledove singing. The Sultan orders him to compose a rhythm in this metre (vezin) and so he composes "kumriye" (belongs to turtledove) rhythm which is with eight beats.

At last Abdülkadir was the attendants of Timur's forth son Şahruh. He has written the last part of his autobiography as an address to Şahruh and he has dedicated his famous book "Camiü'l Elhan" to Şahruh, (that when he was Horasan Governor in 1407, he has taken the throne from Halil and sent him to Rey and has made Herat capital). Devletşah gives important informations about Abdülkadir's life in Herat Palace (1). Devletşah states that in addition to Hanende (singer) Yusuf-ı Ezkaanî, engineer Kivamüddin and painter Halil, Abdülkadir is a nonpareil also. He adds that (in another part), in the presence of Sultan during a meeting he has examined Sheikh Azerî, with Hacı Salman's poems, and Azerî gives very good replies.

Meragi composes a rhythm for Şahrûh also. He states in Fevâid-i Aşere that he arranges this in Bag-i Zegân and calls it "Devr-i Adl". He has expressed Sultan's justice in 28 beats. He passes his last days in Şahrûh's Palace and stays in Herat up to his death (4).

Meragi is buried in Herat. His tomb is unknown today. He got married to the composer Riyazüddin's daughter. Probably he got 3 sons of her. Nûrüd-din Abdurrahman's birth day is 1394. Nizamüddin Abdürrahim's birth is 1398 and Abdülaziz's birth is 1411 (813H). Abdülkadir tells about his first and second sons in his Câmîü'l Elhân, but does not say anything about his third son. May be he was born after this book has been written.

The strongest and the latest rumor is that Hoca Abdülkadir has come to Ottoman Empire in Yıldırım Bayazîd's time, in Fetret (interregnum) period and at last to Bursa after a short time of Sultan Murad the 2nd's enthronement (1421). The issue that was completed in 11.2.1423, of Makaasîdü'l Elhân which is in Rauf Yekta Bey Library, has been introduced to Sultan Murat the 2nd. This case can not be refused. Certainly, Hoca was dead long before Fatih's enthronement. The man who comes to İstanbul and introduces his book to Fatih (Mehmed the Conqueror) is not Hoca Abdülkadir Meragi, he was his son.

Has Makaasîd been sent to Ottoman State from Herat (being written), or has it been introduced personally by the writer (Meragi) during his visit the Sultan Murat? We can not give a definite answer. But that time it was a custom that such a book should be introduced to the Sultan directly by its writer in person. And the Sultan was used to make a payment (câize) taking the writers personality into consideration and according to his appreciation.

Abdülkadir Meragi is the greatest of Turkish musicologists that reach XX. Century after Safiyüddin.

The books that have been written by Hoca Abdülkadir Meragi have been stated below:

1 - Câmîü'l Elhân: It means the book that gathers the melodies. It is Abdülkadir's most important and greatest book on musicology. It has been written in 1405 and has been dedicated to his son Nûriddin Abdurrahman. Abdülkadir has revised it in 1413 and has dedicated this new issue to Sultan Şahrûh. Another issue is dated 14.4.1415 (3 Safer 818) and is dedicated to Sultan Şahrî. Music theories (sounds, sound groups, modes, rhythms), instruments, singing, and old musicians are being explained. But about old musicians, their names have been given mostly. There is no biography. The poems of the compositions given are mainly Persian, sometimes Arabic. We see Turkish poems also. In this book or in his book that will be stated in paragraph 2 below (Makaasîdü'l Elhân, Meragi classifies the main modes in this way: 12 modes: Uşşak, Neva, Buselik, Rast, Hüseynî, Rehâvî, Zengüle, Irak, Isfahan, Zirefkend, Büzürg; 6 Âvâze (Âvâzât-ı Sitte): Nevruz, Selmek, Gerdâniye, Geveşt, Mâye, Şehnâz; 24 Şûbe: Dügâh, Segâh, Çargâh, Pençgâh, Aşiran, Nevruz-ı Arab, Mâhur, Nevruz-ı Hârâ, Beyâtî, Hisar, Nühüft, Uzzal, Evc, Nikrîzî, Müberkaa, Rekb, Sabâ, Hümâyûn, Zavilî, Isfahanek, Hûzî, Nihâvend, Muhayyer, Bestenigâr, The majority of these modes are being used today in

Turkish Music. But mostly, the arrangements are different, and we have some melodies in Ebced system also.

2 - Makaasîdû'l Elhân: The meaning of the name of the book is "The aims of Melodies". Like "Câmiü'l Elhân" only the name of the book is Arabic. Both books are in Persian. After Câmiü'l Elhân the most important musiciligy book of Abdülkadir, is this one. It has been compiled in Timur's family time. Some subjects are nearly the same as in Cêmi'ü'l Elhân. But it has been compiled later. But due to that, one of the two issues (6) is dated 21.11.1418 it can be thought that the book has been finished at this date. Meragi, on 29 Safer 826, completed this book revising and has introduced this to Sultan Murat (Fatih Mehmed's father) who had completed his 19 years of age at this date, (as 4 moths less). The issue dated 1418 was to the name of Baysungur Mirza, it is understood that Meragi has intended to obtain a payment (câize) from Sultan Murat the 2nd. Meragi, at the end of this issue states his dedication to Sultan Murad, with his calligraphy. This issue was in Rauf Yekta Bey Library. It has been sold in April 1985 in London in an auction, (11.000 Pounds). It is in Leiden University Library, among the East Books (OR.270-71,1061). It is the one that carries the dedication to Sultan Murad the 2nd. Its name is "Kitâb-ü Mekaasîd-ı Elhân fî İlmi Te'lif-i'n negâm ve'l-Ewzân. It is understood that the Oxford issue was the property of Abdülaziz Çelebi who is Merâgi's 3rd son who was living in İstanbul, because the book on its last page has Abdülaziz Çelebi's hand writing and signature. So it has been taken to London from İstanbul. (1) In this book there are some music parts written in ebced (an old music alphabeth).(2) In Sultan Murad issue there is a picture of Kâseler (Cups) instrument. In addition, there is a quatrain of Şeref-i Rûmî written for this instrument invented by Merâgi and the pictures of some changes made by Merâgi on the instruments named Kaanûn-i Murassa-i Müdevver and Sâz-ı Elhân. One more issue of Makaasîdû'l Elhân is in Topkapı Palace and this book has been printed in Iran two times.

3 - Kenzü'l Elhân: means "Treasure of Melodies". A music magazine, There is a theory part at the beginning and it contains a lot of Kâr, Nakış and other settings and selected compositions of other composers written in ebced alphabeth. No issue of this book has been found by now and Rauf Yekta Bey says "It is the most important book of Meragi" that this is right, (sl10). It is thought that the theoric knowledges written at the beginning are the summaries of the other books. May be there was some explanations about ebced notes. If we could have these ebced musics these could be treasure in our hands. And we could now a lot about the old Turkish Music about XIV.Century and before. Kâtip Çelebi states this book in 1650s. May be he had seen this book. Abdülkadir, towards the end of Mekaasîd says that there is 100 müfredât (several settings) and 30 nevbet-i mürettebe. Perhaps, they were mainly his own musics, his own settings. It is obvious, why these musics could not reach to our time. On Turkish Music teaching and in singing, the written texts have not been used. The ebced note also has been used to give some samples only. For this reason his music magazine has been understood as a pile of letters may be and have been lost. Today the first and the second music magazines of this kind, have been written by Ali Ufkî and Kantemiroğlu in the middle and at the end of XVII Century. They were originally Christian and they were converted to İslâm. The first one (Ali Ufkî's) is in west note. The second one (kantemiroğlu's) is in Ebced Notes. Second one and the note (music) magazine of contemporary composer Kutb-ı Nayî Osman De-de have been lost.

4 - Şerhü'l Edvâr: This book is in Persian. It is the explanation of Sa-wiyüddin's famous book. Şerh-i Kitâbü'l Edvâr, Şerhü'l Edvar, Şerhü'l Kitâbi'l Edvâr are the titles seen on the several issues of the same book. In this book since the "Câmiü'l Elhân" and "Mekaasîdû'l Edvâr" names have been written after these and certainly has been compiled in Timurs time. Whether Nûruosmaniye (No:3.651, a copy of this, is at Arel Library or Topkapı Palace (III.Hmed 3470) copies are belong to the XV.Century. There are copies in Tahran that they are

copied in hand writing in 1547 at Şirâz. It is in 15 Chapters, like Safiüddin's book. One more copy is in Rauf Yekta Bey Library, (Esatiz, II, 95, st. 1-2).

5 - Zübdetü'l Edvâr: The Persian work that carries the name "Edvâr's Summary", is the less changed one of the Şerhü'l Edvâr above. It has been bought by Münif Bey who was councillor in Tahrân Ottoman Embassy that time. It has been brought to İstanbul and has been given to Rauf Yekta Bey as a present. Although Rauf Yekta Bey says that there is not any other copy of this in İstanbul. It is a different one of above stated Şerhü'l Edvâr. In this book Meragi says that Uşşak, Nevâ, Buselik, Segâh, Irâk, Pençgâh, modes are very suitable for bravery feelings and for the characters of Turks and they like these modes very much.

6 - A Turkish Edvâr (book written about musical rules) named Kitâbü'l Edvâr, is the only book that has been written in Turkish by Meragi, not Persian. The only issue is in Leiden University Library, Holland, among East Books reg.no.1175. However we were in need of studying this book, this one stayed as the only book we could not see, of Meragi.

7 - Fevâid-i Aşere: It means "Ten Useful Things. The issue which is in the writer's hand writing (caligraphy) is in İstanbul, Nûruosmâniye Moske Library (reg.no.3651/1) and its copies are in İstanbul Municipality Library and in Arel Library, Turkology Institute. This is also an Edvâr written in Persian. There are some Knowledges that have not been told in other books.

8 - Telhis-i Câmiü'l Elhân: This is the one of Meragi's famous book that abbreviated by meragi in person. There are a few written copies.

9 - Zikrû'n-Negam ve Usulhâ: This book contains the settings of Meragi that have been taken Vienna Persian copies (writings), (no:829/2). We are not sure that it has been arranged by Meragi in person or its name has been given by him. Berlin (1738) and Gotha (1350/3). In Persian copies also there are Meragi's settings. Many Edvârs that have been prepared later on, contains parts from Meragi, abbreviated, as the same or with some changes or translating into Turkish.

Meragi's biography is among the 40b-41b pages of Şerhü'l-Edvâr copy (No:4 above) that carries the name Şerhü'l-Kitâbi'l-Edvâr, Topkapı Palace, Ahmet the 3rd Library, No.3.47. In the esame issue among 40b-41b pages there is a Persian autobiography of Meragi in verse, that the Turkish translation of this text by Kerimov and Süreyya Ağayena have been printed.

Very important knowledges that Meragi has given on Music have drawn the attention of western scholars, not as much as Safiüddin but they have studied the system that has been told by Meragi also. Among these scholars we see Von Kieselwetter, Von Helmholtz that these are the founders of the physics of music, and François-Joseph Fétis (a very great music historian) and J.P.N.Land musicologist(1s65).

Abdülkadir writes in his Mekaasidü'l-Elhân that his father was a very great musician and scholar in several sciences and during his childhood he had thought him music and many sciences. Meragi is known as a master first of all in caligraphy (celf hat), Quran reciting (ilmi kiraat), and poetry. He says in the preface of Câmiü'l-Elhân: "Allah made me known the whole Quran by heart at my child ages. After I owed this honor, I was inclined in music. I saw myself very talented for music. I have read all music books in a very short time, even I have memorized them. In addition to these theoretical works I have studied the compositions of great composers. I have studied day and night. And I have not imitate anybody in my settings, I have stayed original.

It was not enough to know the mother language Turkish and the literature language Persian, to read the music books as he was memorizing. It was necessary to know Arabic very well. Because during his age the books

that he says "I have red", were Arabic, nearly all of them. So, we understand that while he was studying Quran he has learnt Arabic also, very well. He was born as an unseen talent and genius, he worked so hard and at the end he became uncomparable composer, a music scientist and a reciter (singer and oud player).

In the course of time he came to such a point that a Sultan like Timur, in his imperial letter (nişan), he says about Abdülkadir: "The greatest of the owners of great culture, the teacher of mankind, peerless master of music in theory and composition and in reciting, also calligraphist, poet, a good speaker, hafız (he knows quran by heart), nedim (intimate friend), a perfect man, a man of society, handsome and beautiful. He is my intimate friend, for these reasons he has been appreciated by me as superior to all masters. I wish everybody has to appreciate him like me". It is said that no sovereign has given such an imperial reward (nişan) to any artist or scholar.

No doubt that the reason for this and for his good life was his super character. Meragi has not seen any deprivation in his life on the contrary of Safiyüddin who was in destitution during his old ages. Many poets praised Meragi during his life time. Muînüddin Isfizârî, poet and painter, writes that he died of plague infection between 6.2 and 12.5.1435. After two centuries Kâtip Çelebi writes that Safiyüddin and Abdülkadir were two peaks of music science. Devletşâh who writes in his book in 1491 in Herat, at the end of Nûrûddin Ni'metullâh's biography states that Meragi is unique in music and ilm-i edvâr (book on musîk), and in the biography of İbn-i Hüsâm-ı Herevî states that he has composed a poem of "Abdülkadir-i Üdf (Abdülkadir the Oud Player). And in Sheikh Ârif-i Âzerî's biography he writes his discussion with "Hâce Abdülkadir-i Üdf, the master". I Hafız-ı Şirazi's biography he says that Sultan Ahmed-i Celâyir was excellent in music and ilm-i edvâr and he had written books and he was one of the Sultans invited famous Meragi to his palace; Even, there are persons that they say, he had practiced settings to Meragi. Today also Sultan Ahmed's instrumental and vocal settings are popular among singers and instrumentalists (in 1491), Devletşâh says. So he states that Abdülkadir is a great composer.

According to Ottoman musicians, Meragi is a classic sample. If one says "Hoca" (Professor or Master) Abdülkadir is understood.

Abdülkadir has invented new modes and rhythms like many famous composers. He writes himself that he has made Darb-ı Bedî in 1381, Darb-ı Fetih (49 times) in 1382, Devr-i Şâmî (30 times) in 1393, Devr-i Mieteyn (with 200 times) towards 1385, Devr-i Kumriyye (8 beatings) in 1405, and in 1409 Devr-i Adl (28 beatings) rhythms. There is no reason to write the distribution of these rhythms here. Because many of these rhythms were not suitable for Ottoman pleasure. Although Darb-ı Fetih has been used by Ottomans but not as Abdülkadir tells in his Fevâid-i Aşere (v.95a) about it. Some changes have been done according to Ottoman taste. Ottoman Darb-ı Fetih rhythm is with 88 times and 64 beats, it has rhythm "suite"s, and is the longest usûl (rhythm) out of Zencir and Darbeyn, during past centuries it has been used in (peşrev/prelude)s and less than these in Beste form musics, and other. Oral settings. It is rarely seen in XIX century. The Darb-ı Fetih Usûlü (Darb-ı Fetih Rhythm) that has been made to the honor of Ahmed Celâyir, according to definition of its inventor Meragi, is with 98 times. As for the Ottoman Darb-ı Fetih has been arranged by adding a part with 22 times to the Hâvî Rhythm which is with 64 times.

Abdülkadir has worked on instrumentation not only from theoretical point of view but he has worked on instrument making also. He has made some new instruments and he has renewed some instruments changing some of specifications of some instruments. He was decorator (nakkaş), painter (müsavvir) and calligraphist, and we understand that he was an instrument maker also in addition to his other qualities. In Fevâid-i Aşere (v.108a), he says that he has made the Kâsât-ı Çînî (Porcelaine Cups) that that was a new instrument, he had made it in January 1378 to the honor of the Sheikh Sadrüddin-i Safevi, and he has drawn this instrument in this book. It was an instrument with placrum and mad of porcelaine cups. But in old Arab Music there is an instrument named "kâsât" (Cups).

Meragi was a unique singer, oud player and a great musicologist and no doubt that his most important side is his being a great composer. He has been accepted as the greatest example composer of Classic Turkish Music, and he has been reached only by Itrî. His importance as a composer is limited with his settings but it is understood from other sources he is over the composers whom lived before him.

We do not have any of Abdülkadir's instrumental setting in our hands. His oral musics have been written in XIX.Century. We do not have any of his settings written in XVIII century. The XIX Century Masters have written these hearing from their teachers and memorizing. So they have come to these days from generation to generation by hearing and memorizing than at last writing. The old Güfte (songpoems) Magazines are very good sources about Abdülkadir's settings.

We have already 30 settings that we accept as Abdülkadir's. To make sure also we have to study güfte (song poems) magazines not only in Turkey but in Iran and in other countries concerned.

The Ottomans have named him as "Üstâd-ı Cihân Abdülkadir" (Master of the World Abdülkadir).

Hoca Abdülkadir in his Câmi'ü'l Elhân (issue dated 813-1410), in the preface states that he can not find student to make the settings memorized. He tries to make practice with his two sons and tries to teach his music knowledges, to them. He complains that the students wants to learn easy songs only and populaire ones not the hard and artistic ones,(4). İsmail Baha Süreisan, a known composer and musicologist of today says that:

"According to this situation Abdülkadir has practiced his average settings to his students and they have reached to our days. These 30 settings that we have in hand are due to these teachings."

In the course of time, the words, the meanings and pronunciations have changed in the mouths of musicians. Rauf Yekta Bey says that some poems are in slang language, so these can not belong to Abdülkadir, but may be this is not right. Because in XVIII century Tab'î one of the greatest composers has composed some slang poems. It is said that Rast (Rehâvi) Yürük Semâî has been composed by Meragi but Rauf Yekta Bey says that this poem is belong to a Persian Poet named Sheikh Feyzî-i Hindî who has lived in India in XVI th Century, so the setting can not be belong to Abdülkadir, that this can be possible. Some poems of Abdülkadir's settings are belong to Hafız-ı Şîrâzî. Hafız is one of the greatest poets of the world and the greatest of gazel form. He is contemporary of Abdülkadir and older than him. He has absolutaly got acquainted with Abdülkadir and of course he should compose the poems of the greatest poet of the time.

The "Nevbet'i Mürettebe" which is the most artistic setting of Abdülkadir has not reached to our time. During his youth he has composed one Nevbet-i Mürettebe everyday during Ramadan month, that makes 30 compositions of this form. This is a business of a genius composer. This is not a skill of another kind of composer. Because a Nevbet-i Mürettebe is a series of compositions, (fasıl). It is a "suite" that formed of several settings of the same mode in a principle. one after another.

Today very beautiful forms of Turkish Music that reflects its taste and may be they have been changed during Ottomans time according to their pleasure, are Kâr, Beste, and Semâî. These are the well known forms of Turkish Music which are in great form (Büyük Form) and composed on classic poems.

Now, we record the 29 settings as Meragalı's compositions. : 14 Kâr, 5 Beste, 10 Semâî (2 Ağır and 8 Yürük Semâî). Most of the "Beste"s and "Semâî"s are "Nakış". At the end of our research, we have found 24 settings and we have studied .

Our studies were from the viewpoint of poems of the settings. The poems have been taken from their copies that have been written in old alphabeth, and checked and written in accuracy. Than, the Persian poems have been translated into today's Turkish.

From the other hand, the settings have been reviewed from the rhythm (usûl) viewpoint. Than, we have found the prosody (aruz) construction of the poems that have been written in Persian, and have been shown how they have been adapted to the rhythm beats, (with diagrams).

We hope that this work which comprehends the settings of Abdülkadir that we could find, and their accurate texts of music (güfte), and their explanations and study from the poem-rhythm (güfte-usûl) point of view, will be helpful to the coming generations.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

" Abdülkâdir Merâî " konulu bu araştırmada ilk olarak hayatı hakkında bilgi toplanmaya çalışılmış, bu konu ile ilgili kaynaklara başvurulmuştur¹. Kaynaklar arasında değerlendirme ve karşılaştırmalar yapılarak kaynaklar dışına çıkılmadan Abdülkâdir Merâî 'nin hayatı hakkında genel bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Daha sonra günümüze kadar gelen 24 eseri, İstanbul Belediye Konservatuvarı Kütüphanesi, İstanbul Radyosu Müdürlüğü Kütüphanesi, Kanuni Cüneyt Kosal Arşivi, Nazire Yağz Arşivlerinde yapılan incelemeler sonucu bulunmuştur.

24 eser alfabetik sıraya göre ele alınarak, güfte ve usul yönünden incelenmiştir. Eserlerin güftelerinin eski yazım şekilleri üzerinde yapılan incelemeler sonucu elde edilen şekilleriyle, güfte açıklamaları yapılmış² ve vezinleri bulunmuş³ şekilde üçüncü bölümde yer verilmiştir. Yine üçüncü bölümde eserler usul yönünden⁴ şematik olarak incelenmiştir.

¹ Konu ile ilgili kitaplar ve dökümanlar kaynaklar bölümünde belirtilmiştir.

² Ocak 1995 tarihinde Hakim Ziya Davudoğlu ile yapılan görüşme.

Mart 1995 tarihinde İ.T.Ü. Türk Müsıkisi Devlet Konservatuvarı Öğretim görevlilerinden Mustafa Erkan ile yapılan görüşme.

³ Mart 1995 tarihinde İ.T.Ü. Türk Müsıkisi Devlet Konservatuvarı Öğretim görevlilerinden Mustafa Erkan 'la yapılan görüşme.

⁴ Mart 1995 tarihinde İ.T.Ü. Türk Müsıkisi Devlet Konservatuvarı Öğretim görevlilerinden Yavuz Özüstün 'le yapılan görüşme.

İKİNCİ BÖLÜM

Ana konuya girmeden evvel Abdülkâdir Merâî'nin Hayatı hakkında hatırlatıcı bilgi yararlı görülmüştür.

2.1. ABDÜLKÂDİR MERÂÎ'NİN HAYATI

Abdülkâdir Merâî, verilen nisbesinden de anlaşıldığı gibi o dönemde Celayir devleti'nin, günümüzde İran'ın sınırları içerisinde bulunan Azerbeycan'ın Meraga şehrinde doğdu¹. Doğum tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte 1350 ile 1360 yılları arasında doğduğu sanılıyor².

Meragalı Abdülkâdir, Abdülkâdir Merâî, İbni Gaybi, Hoca Abdülkâdir Meragalı olarak tanınıyor. "İbni Gaybi" (Gaybi Oğlu) adı, babasının lakabında dolaydır. Babası Gıyasüddin Gaybi, Meraga şehrinin tanınmış bilginlerindendi. Ayrıca Meraga'nın ünlü müzisyeni ve Abdülkâdir'in mûsîkide ilk hocasıdır³. Abdülkâdir'in çocukluğuna ait bilgiler de yine kendi kitaplarındaki ifadelerle sınırlı kalıyor. Daha Meraga'dan ayrılmadan önce, çeşitli ilimlerde mükemmel bir tahsil gördüğü, hüner kazandığı ve şehrin en büyük müzisyeni haline geldiği anlaşıyor. İlm - i kırâat⁴, şiir, edebiyat, celî hat⁵, Arapça, Farsça öğrendi. Anadilili Türkçe olan Abdülkâdir'in, Farsça'yı aynı derecede öğrendiği muhakkaktır. Arapça'sının da diğer iki dile yakın derecede kuvvetli olduğu anlaşıyor. Genç yaşında bütün Meraga'ya bir mûsiki dehası olduğunu kabul ettirdi ve şöhreti Azerbeycan'a ve diğer çevre ülkelere yayıldı. Mûsiki şöhreti hanende, udi, bestekâr ve mûsiki olarak dört ayrı ve hepsinde eşsizdi. Dört yaşında Kur'ân okumaya başladı ve sekiz yaşında Hafız - ı Kur'ân olduğu söyleniyor⁶.

Abdülkâdir'in, Meraga'dan daha büyük bir kültür merkezi ve taht şehri olan az kuzeydeki Tebriz'e gidişi, babasının Meraga'da ölümü ve Celâyir sultanının daveti üzerine olabilir. Bu Sultan Üveys'dir ve saltanatı 1356-1374 arasındadır. Abdülkâdir, Şerh-i Kîtabü'l - Edvar eserine eklediği Farsça manzum otobiyografisinde (80 beyittir), Sultan Üveys'in ölümünden sonra halefi Sultan

¹ Meraga bugün İran sınırları içerisinde bulunuyor ve Türkçe'nin Azeri şivesi konuşuluyor.

² Doğum tarihi konusunda kaynaklar birbirini tutmamaktadır. M.Ali Terbiyet kaynağını belirtmeden 17 Aralık 1353 (Dânişmendân-ı Azerbaycan, Tahran s.258), George Farmer XIV. yy ortalarında doğduğunu söyler (Bardakçı, Murat . Meragalı Abdülkâdir. s.19-20)

³ Abdülkâdir Merâî bu bilgileri bize Mekaasidül-Elhan'da iletiyor

⁴ İlm-i kırâat : Usul ve kaidesine göre Kur'an-ı Kerim'in okunması ilmi

⁵ Celî hat : Kur'an harfleri ile yazılan bir çeşit yazı

⁶ Dânişmendân-ı Azerbaycan'da s.258 kaynak gösterilmeden söyleniyor. (Bardakçı, Murat . Meragalı Abdülkâdir s.23)

Hüseyin'in hizmetine girdiğini, bestekar, hanende ve udi olarak ondan da aynı derecede iltifat gördüğünü yazıyor.

1382 'de Sultan Hüseyin'in yerine Sultan Ahmet Celayir geçti. Abdülkâdir onun da gözde müzisyeni ve nedîmi olarak Tebriz sarayındaki hayatına devam etti. Tebriz 'de Abdülkâdir, Ocak 1377 'de evlendi. Eşi Hâce Raziyyüddîn Rıdvân - Şah İbni Türkî - i Tebrizî'nin kızı idi. Tebrizli bir Türk olan Raziyyüddîn'in, Tebriz 'e geldiği andan itibaren Abdülkâdir'in hocası olduğu, ona eserler meşk ettiği biliniyor. Abdülkâdir'in babasından sonra mûsikide başlıca hocası olarak bildiğimiz Raziyyüddîn, Abdülkâdir'in yıldızı parlayıncaya kadar devrin en büyük bestekârı ve Tebriz sarayının mûsiki üstadıydı.

778 yılının Şaban ayında (10 Ocak 1377) Hüseyin'in Tebriz'deki sarayında bir mûsiki toplantısı yapılmaktadır. Sohbette Merâgî 'den başka Şeyh'ul İslâm - ı A'zam Hâce Şeyh'ul - Kucec, Destur - ı A'zam Emir Şemseddin Zekerriyâ, Urumya 'lı Safiuddin (ölümü ,1294) 'in "Şerefiye" adlı kitabını şerheden Mevlâna Celâleddin Fazlullah'ul A' bidî, Hâce Raziyyeddin Rıdvânşâh ve Ömer Şah gibi o dönemin en tanınmış bilginlerinin ve mûsikicilerinin yanı sıra önde gelen telli ve nefesli çalgı icralarıyla okuyucuları da oradaydı. Bahis, bestekârlıkta en zor şeklin hangisi olduğuna geldi. "Nevbet - i mürettebet" ⁷ formunun en zor olduğunda birleşildi ve bu formda bir eserin bir ayda bile bestelenmesinin büyük hüner olduğu söylendi. Abdülkâdir itiraz etti. Her gün bir adet olmak üzere ayda 30 nevbet - i mürettebetin bestelenmesinin mümkün olduğunu söyledi. Bu iddiayı kimse kabul etmeyince, kendisinin fiilen ispat edebileceğini her gün bu formdan bir eser "telif" edeceğini bildirdi. Ertesi gün başlayacak Ramazan'ın her günü gecesinde bu formdan ayrı bir eseri o gün besteleyip okuyabileceğini söyledi. Sultan Hüseyin kabul etti ve jüri kurdu. Jürinin başkanı büyük bestekâr Hoca Raziyyüddin oldu. Raziyyüddin talebesi ve damadı Abdülkâdir'in iddiasının insan kudreti dışında bulunduğunu, ancak evvelden besteleyip de kimsece bilinmeyen aynı formdaki eserlerini okumak ihtimali olduğunu söyledi. Bunun üzerine Abdülkâdir, hergün için bestelenecek her güftenin heyetçe seçilmesini ve her güfte için ayrı makam ve ayrı usulün yine heyetçe belirlenmesini istedi. Öyle yapıldı. Güfteleri, meclisteki şairlerden Emir Zekerriyâ, Celâlüddînî'l - 'Ubeydî, Şeyhülislâm Kucec, Hâce Selmân - ı Sâvecî ⁸ tarafından seçildi. Müzisyenler de, makam ve usulleri hergün için ayrı ayrı belirttiler. İlk gün için seçilen güftelerin ilk kıtası Celâllüddînî'l - 'Ubeydî'nin şiiri ve Arapça idi. Bu ve sonraki üç kıtayı Abdülkâdir, heyetin isteği üzerine Hüseyin'den besteledi ve son kıtayı bir çok makam geçkisi yaparak kompoze etti (on iki makam ve altı âvâze). Farsça kısmı Selmân - i Sâvecî bir gazelinden verdi. Usul bakımındanda serbest olmayıp, usullerde heyet tarafından tayin ediliyordu. Rıdvânşâh ise Abdülkâdir'in kabul etmesi durumunda kendisiyle 100.000 altın dinarlık bir bahse gireceğini söyler. Abdülkâdir kabul

⁷ Nevbet-i Müretteb : O dönemde müzik formlarının en genişidir. Güfteli dört bölümden oluşur: 1-Kavl, Arapça bir şiirdir 2-Gazel, Farsça bir beyittir 3-Terâne, Rubai veznindedir 4-Ferudaşt, ise Kavl'e benzer.

⁸ Hâce Cemâlüddin Muhammed Selmân-i Sâvecî(Save 1309-Tebriz 1.7.1376) bu sırada hayatının son anlarını yaşıyordu. İran şairlerinin en büyüklerindendir. (Devlet-Şah, Tezkire, 256-63)

eder Ramazan ayı boyunca kendisine verilen sözleri istenilen usul ve makamlar içerisinde icra eder ve arefe günü tümünü tekrarlar.

Girişilen bahsin bu şekilde sonuçlanmasıyla Rıdvanşah, 100.000 altın dinarı kızıyla Abdülkâdir'in evine yollar.

Bu anekdotunu bize Abdülkâdir, Câmi'ül - Elhân ve Mekaasidü'l - Elhân'ında anlatıyor.⁹

Abdülkâdir Merâgi, Tebriz 'de bulunduğu sıralarda Sultan Hüseyin için birde İka' devri yani usul yapar. "Darb - ı rebî". 24 nakreli devri "Bağ-ı Devlethene" de, sultanın emri üzerine meydana getiren Meragalı, usule bu adın Hüseyin tarafından verildiğini söylüyor.¹⁰

Abdülkâdir'in kitaplarından Fevaid - i Aşare 'de bir kayıt var. İka' bahsinde, kendi buluşu olan usullerden de bahsettiği sırada, Uveys'in oğullarından Şeyh Ali'nin 1382 (784 H) de abisi Ahmet üzerine ordu gönderdiği ve Ucan 'da karşılaştıkları, Ahmet 'in mukavemet etmeyerek alınacak kalesine çekildiği o günü " zafer günü " olarak ilan eden Ali'nin kendisinden bir "İka" devri yapmasını istediği ve emre uyarak 49 zamanlı "Darb - ı Fetih" usulünü yaptığı anlatılıyor.¹¹

Bu kayda dayanarak Ahmed' in 1384 'e kadar sürdürdüğü mücadele sırasında Abdülkâdir 'in Şeyh Ali'nin mahiyetinde kaldığı söylenebilir. Şeyh Ali'nin rakibi olan ağabeyiyle yaptığı savaşa Abdülkâdir'in de katılması, ona bu derece yakın olması ve otobiyografisinde Ali'den "Alem Padişahı Şeh-zade Şeyh Ali" şeklinde bahsetmesi, bu kanımızı güçlendiriyor.

Ayrıca Sultan Ahmed 'le Abdülkâdir 'in birbirlerine çok yakın oldukları bizzat besteci tarafından kaydediliyor.

Abdülkâdir, Sultan Ahmed ile Bağdat 'a gitti. O sıralar 33 yaşında idi. Böylece 19 yıllık Meraga ve 14 yıllık Tebriz hayatı olmak üzere ikiye ayrılan Azerbeycan hayatı sona erdi.

Sultan Ahmed Abdülkâdir ile Bağdat 'ta olduğu sırada bir kayık gezintisi yapmaktadırlar. Şeyh Cüneyd - i Bağdadi 'den dört beyit okuyan Sultan, Abdülkâdir 'den bunları kürek çeken 30 kayıkçının sayısına uygun biçimde bestelemesini ister. Ahmed - i Celâyiri 'nin emrini yerine getirmek amacıyla Abdülkâdir "Devr - i Şahi" adını verdiği 30 nakreli usulü hemen orada yapar ve beyitleride bu usul içerisinde besteler.

Sultan Ahmed, Timur istilası karşısında Bağdad 'ı da savunamadı. Cihangir, Irak - ı Acem ve Azerbeycan 'dan sonra Irak - ı Arab 'ı ve tarihi taht şehri Bağdad 'ı almaya ve Celayir Devletini bütünüyle ortadan kaldırmaya kararlı idi. Timur Bağdad 'ı üzerine yürüdü. 10.8.1393'te Sultan Ahmed Bağdad 'ı

⁹ Öztuna, Yılmaz . Abdülkâdir Merâgi , s. 12

¹⁰ Bardakçı, Murat . Meragalı Abdülkâdir, s.27

¹¹ 11 dipnottaki kaynak ve sayfa numarası aynıdır.

bırakarak, Mısır Türk Memlûk Sultanı Barkok 'a sığındı. Merâgi 'nin 7 yıllık Bağdat hayatı sona erdi. Tam 40 yaşında idi. Abdülkâdir, Timur' un önünden, Bağdad'ın güneybatısında Kerbela 'ya, çöle doğru kaçtı. Belki Mısır 'a gidecekti. Ancak içinde bulunduğu katile, Kerbela'da, Timur 'un oğlu Mîrânşah Mîrza' ya esir düştü. Bağdad 'a gönderilen büyük bestekâr, Timur 'un huzuruna çıkartıldı. Güftesi ve bestesi kendisine ait şu kıtayı okuyarak, büyük cihangiri memnun etti :

Maşrik - û Mağrib musahhardır sana

Devlet - û nusret mukarrerdir sana

Feth - ü nusret dâimâ bilgindedir

Devletin Hak' dan mukarrerdir sana ¹²

Hoca Abdülkâdir, bundan sonra Timur 'un taht şehri Semerkand Sarayı 'na gönderildi. Timur, Semerkand'da fazla oturmayıp dünyayı dolaşmıştır. Merâgi, Timur' un oğlu Mîrzan-Şah'ın nedimi ve sarayına baş müzisyen oldu. Ancak dengesiz olan Mîrza, mükemmel müzisyen olan Ahmed Celayir derecesinde Abdülkâdir 'i memnun edemedi. Semerkand 'da, Timur 'un torunu Gıyasüddin Muhammed Mîrza ve diğer imparatorluk hanedanı üyeleri ile dost oldu. Hatta Muhammed Mîrza 'nın isteği üzerine mûsikimizin en uzun büyük usulü olan Devr - i Mieteyn 'i yaptı. Daha sonra Merâgi Mîran-Şah 'ın yanından kaçtı. Bağdad'a eski efendisi, mûsiki hocası ve dostu Sultan Ahmed Celayir 'in sarayına gitmek istedi. Bu Timurlulara ihanet demekti ve o çağda cezası idamdı.

Ancak Abdülkâdir 'in Tebriz 'den kaçmak için mazeret oluşturacak sebepleri vardı. Mîran - Şah üç nediminin asılmaları için Tebriz 'e ferman yollamıştı. Rivayete göre, bu üç kişi arasında Merâgi' de vardı. Daha sonra Meragi Sultan Ahmed'in yanındayken Bağdad 10 Temmuz 1401 'de Timur tarafından ikinci defa zaptedilir ve Merâgi tekrar Timur 'un huzuruna getirilir. (Handmir'in yazdıklarından alınan ifade ile) Kur'ân 'dan fevkalade bir okuyuşla birkaç ayet tilâvet etmesi üzerine Timur, kendisini affetti ve Semerkand Sarayı'nda baş müzisyenlik makamına iade edildi. Bu olayın 1401 'de Timur 'un Bağdad 'ı tekrar zaptından önce geçtiği ihtimali kuvvetlidir. Timur 'un verdiği 1398 tarihli nişan (berat), bu tarihte Merâgi' nin Semerkand 'da olduğunu gösteriyor. 20.3.1398 günü Semerkand 'da verilen bu berat Farsça'dır ve Timur 'un ağzından çıktığı gibi yazılmıştır. Merâgi' nin Mekaasıdü' l-Elhan adlı kitabında sureti vardır. Bestekârimıza hakanın sevgi ve takdirini göstermek ve onu imtiyazlı kılabilmek için vermiş bir çeşit takdirdir. Mekaasıd 'ın bestekârimızın elyazısıyla ve tashihlerini de içeren asli nüshası Rauf Yakta Bey Nüshası olup, nişan eserin sonundadır. "Sûret-i nişân-ı Emîr-i cihangir Emîr Timur Gürkan" başlığını taşımakta, Abdülkâdir 'den "Hazreti Hâce" diye bahsedilmekte ve nişan 'ın Timur'un ağzından Mevlâna Şemsüddîn - i Münşî tarafından kaleme alındığı belirtilmektedir.

¹² Bir Tuyuğ 'dur : Dânişmendân-ı Azerbaycan (Öztuna , Yılmaz. Abdülkâdir Merâgi, s15)

" Hakan ' ın huzurunda tam bir yakınlığa eren " ; " bütün yüceliklerde tek olarak yaratılmış bulunan " ve " bilgi erbabı içindeki en olgun kişi " Abdülkâdir, Timur'un 1405 (807 H) tarihinde ölümünden sonra Taşkent'ten Semerkend'a yürüyerek tahta çıkan torunu Halil'in döneminde de Semerkand Sarayındaki yerini korur. ¹³

Kendisine "eşi-örneği olmayan kişi" şeklinde hitab eden Halil'den de önceki sultanların gösterdiği saygıyı gören Abdülkâdir'in Halil'in yanında da onun en yakınlarından biri olduğunu kendi ifadesinden ve Fevaid-i Aşare'deki kayıttan öğreniyoruz. ¹⁴

Hokand'da beraber oldukları sırada bir kumrunun ötüşünü duyan Sultan, Merâgi'ye aynı vezinle bir usul meydana getirmesini emreder ve Merâgi, sekiz nakreli "Kumriye" devrini yapar.

Merâgi'nin maiyette bulunduğu son Sultan, Timur'un dördüncü oğlu Şahruh'dur. Otobiyografisinin son bölümünü Horasan Valisi olan ve 1407'de Halil'i tahttan indirip Rey'e göndererek Herat'ı başkent yapan Şahruh'a hitap şeklinde kaleme alan ve Sultan'a övgülerin yanı sıra dualarda da bulunan Abdülkâdir, ünlü eseri "Cami'ul - Elhan" ı da Şahruh'a ithâf etmiştir. Onun Herat Sarayında geçirdiği günler hakkında Devletşah değerli bilgiler veriyor¹⁵ Hanende Yusuf - ı Ezkaani, mühendis Kıvammuddin ve ressam Halil'in yanı sıra Abdülkâdir'inde "dünyada eşi bulunmaz bir kişi olduğunu" kaydeden Devletşah, başka bir bölümde onun Sultan'ın huzurundaki toplantıların birinde şair Şeyh Azeri'yi, Hâce Salman'ın kasideleriyle imtahan ettiğini ve Azeri'nin çok iyi cevaplar verdiğini ifade ediyor. ¹⁶

Merâgi Şahruh için de bir usul yapar: "Devr-i Adl". Fevaid Aşere'de bunu "Bağ - Zegan'da meydana getirdiğini ve Sultan adaletini 28 nakreli bir usulle ifade ettiğini anlatan Abdülkâdir, son günlerini Şahruh'un yanında geçirir ve ölümüne kadar Herat'ta kalır.

Merâgi, Herat'ta gömülüdür. Mezarı bugün bilinmiyor. Büyük bestekâr Raziyyüddîn'in kızı ile evlenmiş ve muhtemel bu izdivaçtan 3 oğlu olmuştur: 1394 doğumlu Nûrüddîn Abdurrahman 1398 doğumlu Nizâmüddîn Abdürrahîm ve 1412 doğumlu olabilecek Abdülazîz Hocamız 813 H (1411) tarihli Cami'ül - Elhân nüshasında, ilk iki oğlundan bahseder, üçüncüsünü anmaz. Bunun sebebi, Abdülazîz'in bu tarihten sonra doğduğu olabileceği gibi, o sırada küçük yaşta bulunması dolayısıyla bahsedilmemiş olabilir.

Hoca Abdülkâdir'in Yıldırım Bayazıd devrinde, nihayet ikinci Murat'ın tahta geçmesinden (1421) pek az sonra Bursa'ya Osmanlı ülkesine geldiği rivayetlerinin en kuvvetlisi ve sonuncusudur. Mekaasıdül' - Elhân'ın Rauf Yekta Bey kütüphanesinde bulunan 11.2.1423'te yazılması tamamlanmış nüshası, İkinci

¹³ Bardakçı, Murat. Meragalı Abdülkâdir. s.38

¹⁴ Bardakçı, Murat. Meragalı Abdülkâdir. s.40

¹⁵ Devletşah, s. 231

¹⁶ Devletşah, s. 273 (Bardakçı, Murat s.40)

Sultan Murad 'a sunulmuştur. (s210). Bu hükme hemen itiraz edilemez. Tabii Hoca, Fatih 'in tahta geçmesinden çok önce ölmüştür. İstanbul'a gelip Fatih 'e eser sunan Hoca değil Onun oğludur. ¹⁷

Makaasîd nüshasının İkinci Murad adına yazılarak Harat 'tan mı Osmanlı ülkesine yollandığı bizzat yazarı Merâî 'nin mi Osmanlı ülkesine gelip eser sunduğu üzerine kesin bir şey söylenemez. Bu gibi ithaf taşıyan kitapların o çağda yazarı tarafından hükümdara bizzat sunukması adetti. Hükümdar da eseri beğendiği nisbette, yazarın şahsiyatini de göz önüne alarak, zamanın telif ücreti karşılığı bir "câize" ¹⁸ öderdi.

¹⁷ Öztuna, Yılmaz . Meragalı Abdülkâdir s. 20

¹⁸ Caize : Eskiden takdim olunan medhiyeli bir şiire veya bir san'at eserine karşılık verilen para, hediye ve bahşişler

2.2. MÜZİKOLOG OLARAK ABDÜLKÂDİR MERÂĞİ

Abdülkâdir Merâği, XX. asra kadar yatişen Türk müzikologlarının, Safiyyüddîn'den sonra en büyüğüdür. Müzikoloji üzerine yazdıkları, Safiyyüddîn'in iki eserinin toplam hacimlerinin çok üzerindedir. Ancak bazı eserlerinin bazı bahisleri tekrardır, kendi kendini tekrarlamıştır. Aynı adı taşıyan eserlerini de zaman içinde yeniden kaleme almış yahut az veya çok ilave ve düzeltmeler yapmıştır. Yeni eserler gibi ünlü ve zengin hükümdarlara sunarak telif ücreti mahiyetinde büyük câize'ler almıştır. XX. asırda Türk Mûsikisi Sistemini kuran bilgin ve müzikologların Safiyyüddîn'den sonra en çok dayandıkları kaynaklar, Abdülkâdir'in eserleridir. Safiyyüddîn Arapça yazdığı halde Abdülkâdir'in eserleri Farsça kaleme alınmıştır. Zira İlhanlı - Celâyirli - Timurlu kültür dairelerinde Farsça, ilim ve sanat dili olarak, Arapça'nın yerine geçmişti. Türkçe ise bu sahalarda henüz filizleniyordu. Daha Azeri Türkçesi, Anadolu Türkçesi'nden ayrılmamıştı. Yani Edirne'de İkinci Sultan Murad'ın konuştuğu şive, Tebriz'de Merâği'nin konuştuğu şiveye çok yakındı. Türkistan'da ise Türkçe'nin sonradan "Çağatay" denen klasik lehçesi konuşuluyordu ve bu lehçede kuvvetli bir Türk Edebiyatı, oluşma dönemindeydi. Türkçe'ye en ağırlık veren Türk Devleti olan Osmanlı İmparatorluğu'nda bile, İstanbul'un Fethi'nden az önceki Orta Çağ'ın bu son döneminde Farsça yazan Osmanlı yazarlarına tesadüf ediliyordu, ilmî bilhassa dini eserlerini Arapça yazmayı tercih eden Osmanlı yazarları, henüz Türkçe yazarlardan fazla idi. Avrupa'da milli diller yerine ortak ilim dili olarak Latince'nin kullanıldığı dönemdir.

Hoca Abdülkadir Meragi'nin Eserleri Şunlardır :

1- Câmî'ü'l - Elhân : "Nağmeleri Toplayan (Kitap) " manasındadır. ²⁰ Abdülkâdir'in en büyük ve ehemmiyetli müzikoloji kitabıdır. Nisan 1405 'te yazılmıştır. Bu tarihte tamamlanan eser, oğlu Nûrüddîn Abdurrahmân'a ithaf edilmiştir. Nisan 1413 'te yeniden gözden geçirerek kaleme aldığı şeklini, Sultan Şâhruh'a ithaf etmiştir.²¹ Diğer bir nüsha 3 safer 818 (14.4.1415) tarihli Sultan Şâhruh'a ithafıdır. ²² Oxford nüshası, Sultan Şâhruh'un oğlu Baysungur Mîrzâ için yazılmıştır. İki oğluna Mûsiki öğretmek için yazdığını, mukaddime 'de anlatıyor. 1 mukaddime, 12 bâb, 1 hâtîme'ye ayrılmıştır. Mûsiki nazariyatı (sesler, diziler, makamlar, usuller), sazlar, hanendelik ve eski müzisyenler anlatılmaktadır (eski müzisyenlerin çok defa sadece isimleri geçiyor, biyografi yoktur). Verilen güfteler ekseri Farsça, bazen Arapça'dır, Türkçe güftelere de tesadüf ediliyor. Gerek bu eserinde, gerek aşağıda anılacak Mekaasîdü'l - Elhân 'ında Merâği, başlıca makamları şu şekilde tasnif ediyor: 12 makam : Uşşak, Neva, Buselik, Rast, Hüseyîni, Rehavi, Zengüle, Irak, İsfahan, Zirefkend, Büzürg ; 6 Âvâze (Âvâzât-ı Sitte) : Nevruz, Selmek, Gerdâniye, Geveşt, Mâya, Şehnaz ; 24 Şûbe : Dügah, Segah, Çargah, Pençgah, Aşiran, Nevruz - i Arab, Mahur, Nevruz - i Hârâ, Beyati, Hisar, Nühüft, Uzzal, Evc, Nikrizi, Müberkaa, Rekb, Saba, Hümayun, Zavilî, İsfahâne, Hûzî, Nihavend, Muhayyer, Bestenigâr. Bu

²⁰ Müslüman yazarlar eserlerine, konularını belirten başlıklardan fazla, fantezi, bazen az duyulmuş, ahenkli adlar vermeyi tercih ederlerdi.

²¹ Öztuna, Yılmaz . s. 57

²² Rauf Yekta Bey Kütüphanesi

makamların çoğu, bugün de Türk Mûsikisi 'nde kullanılıyor. Fakat terkipleri çok defa eskisinden farklıdır. Ebced notası ile birkaç nağme de vardır.

2- Mekaasidü 'l - Elhân : "Nağmelerin Maksatları" manasındadır. Câmi'ü'l - Elhân gibi bu kitabında yalnız adı Arapça 'dır, her ikisi de Farsça 'dır. Câmi'ü'l - Elhân 'dan sonra Merâgi 'nin elimizde bulunan en mühim müzikoloji kitabı budur. Bu da Timurlular devrinde telif edilmiştir. Bazı bahisleri Câmi'ü'l - Elhân ile hemen hemen aynıdır. Fakat ondan sonra telif edilmiştir. Oxford 'daki 2 nüshadan ²³ biri 21.11.1418 tarihli olduğu için, eserin bu tarihte bitirilmiş olduğu tahmin edilebilir. Merâgi bu eserini 29 safer 896 (11.2.1423) 'te yeniden gözden geçirerek tamamlamış bu yeni telif edilmiş şeklini, henüz tahta çıkan Osmanlı padişahı İkinci Sultan Murad 'a (Fatih'in babası) sunmuştur ki Sultan Murad bu tarihte 19 yaşını tamamlamamıştı (4 ay eksik). 1418 tarihli nüsha Baysungur Mîrzâ namına olduğu için, gerçekte bu Timurlu şehzadesi adına telif edildiği, ancak Merâgi 'nin henüz tahta çıkan Osmanlı hükümdarından da câize almak istediği anlaşılır. Müellif el yazısıyla olan bu nüshanın mukaddimesinde eserini İkinci Murad 'a ithaf ettiğini bildiren Merâgi 'nin bu eserinin padişah (İkinci Murad) nüshası, Rauf Yekta Bey kütüphanesinde idi. 1985 Nisanında Londra 'da açık müzayede ile 11.000 sterline satılmıştır. Leiden Üniversitesi Kütüphanesi 'nde Doğu yazmaları (OR. 270-71,1061) arasında bulunan nüsha, İkinci Murad 'a ithaf edilmiş şeklidir ve Kitâbü Mekaasidi-l - Elhân Fi 'İlmi Tel'ifi'n - negam we'l - Ewzân adını taşıyor. Oxford nüshasının ise Meragi 'nin İstanbul 'da yaşayan 3. oğlu Abdülazîz Çelebi 'nin mülkiyetinde bulunduğu, yazmanın son sayfasında Abdülazîz Çelebi 'nin el yazısı ve imzasından anlaşılıyor ve İstanbul 'dan İngiltere 'ye götürüldüğü ortaya çıkıyor. Bu eserde de ebcedle yazılmış bazı nota parçaları var. İkinci Murad nüshasında Kâseler sazının resmi, Merâgi 'nin icadı bu saz için Şeref - i Rûmî 'nin rubâîsi, kaanûn - i murassâ' - i müdevver ve saz - ı elhân adlı çalgılar üzerinde Merâgi 'nin yaptığı değişikliklerin resimleri bulunuyor. Makaasidü 'l - Elhân 'ın bir nüshası da Topkapı Sarayı 'ndadır ve bu eser İran 'da iki defa basılmıştır.²⁴

3- Kenzü 'l - Elhân : " Nağmeler Hazinesi " demektir. Başında bir nazariyat kısmı olan nota dergisi, Merâgi 'nin bestelediği bir çok Kâr, Nakış ve başka eserlerle diğer bestekârların seçme eserlerinin ebced ile yazılmış notaları ihtiva eden bu kitabın bu güne kadar hiç bir nüshasına tesadüf edilmedi. Rauf Yekta Bey 'in "Merâgi 'nin en mühim eserinin Kenzü 'l - Elhân olduğundan şüphe yoktur " (s110) ifadesi doğrudur. Başındaki nazari bilgilerin diğer eserlerinin özeti olduğu sanılıyor. Belki ebced notası hakkında açıklamalar vardı. Ancak nota kısmı, elimizde bulunsa idi, bizim için bir hazine oluşturacaktı. XIV. asra ve daha önceki asırlara ait yüzlerce bestenin notası ile, Eski Türk Mûsikisi hakkındaki bilgilerimiz defalarca artacaktı. Kâtib Çelebi, 1650 'lerde bu eserini zikrediyor, bizzat görmüş olması ihtimali vardır. Abdülkâdir, Mekaasid 'ın sondan önceki faslının sonunda, Kenzü 'l - Elhân adlı telifinde, 100 müfredât (çeşitli besteler) ile 30 nevbet-i mürettebe 'nin (fasıl) notasını yazdığını söylüyor. Bilhassa kendi eserleri tahmin edilebilir. Eserin günümüze gelmemesinin sebebi de açıktır; Türk Mûsikisi 'nde gerek öğretimde, gerek icra da asla nota

²³ Öztuna , Yılmaz . s. 58

²⁴ Öztuna, Yılmaz . Abdülkadir Meragi. s.59

kullanılmamıştır. Ebced notası, ancak mûsiki bilgisi eserlerinde bazı örnekler vermek için kullanılmıştır. Onun için Merâgi'nin nota mecmuasının belki ikinci bir nüshası bile istinsâh²⁵ edilmeden bulunan nüshası bir sürü harf yığını mahiyetinde olan dergi anlaşılmadığından, kayba uğramış olmalıdır. Elimizde bugün mevcut bu çeşit nota mecmualarını ilki ve ikincisi XVII. asır ortalarında ve sonlarında yazmış olan Ali Ufki Bey 'le Kantemiroğlu'nun eserleridir ki, onlarında muhtedî ve Hristiyan oldukları dikkati çekiyor (ilki eski batı notası, ikincisi ebced notasıdır). İkincisi ile çağdaş Kutb - ı Nayi Osman Dede'nin nota mecmuası kaybolmuştur.

4- Şerhü'l - Edvâr : Farsça'dır. Safiyyüddîn'in ünlü eserinin açıklamasıdır. Şerh-i Kitâbü'l - Edvâr, Şerhü'l - Edvâr, Şerhü'l - Kitâbi'l - Edvâr hep aynı eserin çeşitli nüshalarında görülen başlıklardır. Bu eserde Câmî'ü'l - Elhân ve Mekaasidü'l - Edvâr'ın adları geçtiğine göre, onlardan sonra tabii gene Timurlular döneminde telif edilmiştir. Gerek Nûrosmaniye (no3.651, bunun kopyası Arel Kütüphanesi'nde), gerek Topkapı Sarayı (III. Ahmed 3.470) nüshaları XV. asra aittir. Şîrâz (1547'de istinsâh edilmiş) ve Tahran'da nüshaları vardır. Safiyyüddîn'in eseri gibi 15 fasıldır. Bir nüshası da Rauf Yekta Bey Kütüphanesi'ndedir (Esâtîz, 11,95, st.1-2).

5- Zübdetü'l - Edvâr : "Edvâr'ın özeti" adını taşıyan Farsça eser, yukarıdaki Şerhü'l - Edvâr'ın az değiştirilmiş bir şeklidir. O zaman Tahran'da Osmanlı büyük elçiliği müsteşarı bulunan Münîf Bey tarafından Tahran'da satın alınmış, İstanbul'a getirilip Rauf Yekta Bey'e hediye edilmiştir²⁶. Rauf Yekta Bey, İstanbul'da başka nüshasının olmadığını söylüyorsa da, yukarıda anılan Şerhü'l - Edvâr'ın değişik bir şeklidir. Bu eserde Merâgi, Uşşak, Neva, Buselik, Segah, Irak, Pençgah gibi makamların Türklerin şecâat duygularına ve mizaclarına (yiğitlik ve karakterlerine) uygun düşüğünü, bu makamları Türklerin çok sevdiğini söylüyor.

6- Kitâbü'l - Edvâr adlı bir Türkçe edvâr, Meragi'nin Farsça değil Türkçe yazdığı tek eserdir. Tek nüshası Leiden Üniversitesi (Hollanda) Kütüphanesi Doğu Yazmaları arasında 1.175 numarada kayıtlıdır. Maamâfih bu yazmanın incelenmesi gerekiyordu.

7- Fevâid - i 'Aşere : "(Mûsiki'de)On Faydalı Şey" mânâsındadır. Müellif hattı ile olan nüshası İstanbul'da Nûrosmaniye Cami Kütüphanesi'de (no.3.651/2) ve kopyaları İstanbul Belediye ve İstanbul Türkoloji Enstitüsü'ndeki Arel Kütüphanelerindedir. Bu da Farsça bir edvârdır.Diğer eserlerinde söylemediği bazı bilgiler vardır.

8- Telhîs - ı Câmî'ül - Elhân : Merâgi'nin ünlü eserinin bizzat kendisi tarafından kısaltılmış şeklidir.Birkaç yazma nüshası vardır.

9- Zikrû'n - Negam Ve Usûlhâ : Viyana Farsça yazmaları içinde (no.829/2) bulunan ve Merâgi'nin eserlerinden derlenmiş parçalar ihtiva eden bir kitaptır.

²⁵ İstinsâh : Sahifeyi çoğaltmak, kopya etmek.

²⁶ R. Yekta Bey, Milli Tettebular Mecmuası I-3, 460-3. (Öztuna, Yılmaz, s 59)

Bizzat Merâgi tarafından düzenlendiği de, kitaba bu ismin kendisi tarafından verildiği de çok şüphelidir. Berlin (1.738) ve Gotha (1.350 /3) Farsça yazmalarında da Merâgi 'nin eserleri ve alıntıları var. Sonraki bir çok edvâr da, Merâgi 'den aynen değiştirilerek, kısaltılarak, Türkçe 'ye çevrilerek alınmış parçalar ihtivâ etmektedir.

Merâgi 'nin arz - ı hâli, Topkapı Sarayı, Üçüncü Ahmed Kütüphanesi, no. 3.47 'teki Şerhü 'l - Kitâbi 'l - Edvâr adını taşıyan Şerhü 'l - Edvâr (yukarıda no 4) nüshasında 40b-41b yapraklarındadır. Aynı nüshada 40b - 41b yaprakları, Merâgi'nin Farsça manzum otobiyografisini de ihtiva ediyor ki metin ve Türkçe tercümesi Latîf Kerimov ve Süreyyâ Agayena taraflarından yayınlanmıştır.

Merâgi 'nin mûsiki üzerine verdiği çok önemli bilgiler XIX. asırda batı bilginlerinin de dikkatini çekmiş, Safiyyüddîn kadar olmasa bile onun anlattığı sistemi de incelemişlerdir. Bunların arasında Von Kiesewetter, Von Helmholtz, gibi mûsiki fiziğinin kurucuları, François -Joseph Fétis gibi çok büyük bir mûsiki tarihçisi, J.P.N.Land (1s.65) gibi müzikolog müsteşrikler vardır ²⁷.

²⁷ Öztuna, Yılmaz . Abdülkadir Meragi s.63

2.3. BESTEKÂRLIĞI VE ŞAHSİYETİ

Abdülkâdir, Mekaasidü'l - Elhân 'da babasının çok büyük bir müzisyen ve çeşitli ilimlerde bilgin olduğunu, çocukluğunda kendisine mûsîki ve çeşitli ilimler öğrettiğini yazıyor. Merâgi, celfî hat başta olmak üzere birçok hat çeşidinde mahir bir hattat, ilm - i kırâat 'te, şiirde üstad olarak anılmaktadır. Câmî'ül - Elhân mukaddimesinde şöyle diyor: "Allah beni küçük yaşında Kur'an hıfzına muaffak buyurdu. Bu şerefi elde ettikten (hafız olduktan) sonradır ki mûsîkiye heves ettim. Kendimde mûsîkiye karşı büyük bir istidat görüyordum. Mûsîki ilmi üzerine yazılmış bütün kitapları yutarcasına okudum, adeta ezberledim. Bu nazari çalışmanın yanında, büyük bestekârların eserlerini de meşk edip öğrendim. Gece ve gündüz çalıştım. Bestelerimde de, yazdığım kitaplarda da, kimseyi taklit etmedim, orjinal kaldım".

Çocuk yaşında mûsîki kitaplarını ezberlercesine okumak için anadili olan Türkçe ve kültür dili olan Farsça yetmez, çok iyi Arapça bilmek gerekir. Zira okuduğunu söylediği mûsîki nazariyatı kitaplarının tamamen yakını o devirde Arapça idi. Şu halde Merâgi 'nin hiç Arapça konuşulmayan bir ülkede, Azerbaycan 'da, Kur'an hıfzederken Arap dilini de iyice öğrendiği açığa çıkar. Görülmemiş bir istidat ve deha ile doğmuş olması yanında gece gündüz çalışması da, onu hedefine götürmüş, çok genç yaşta emsalsiz bir bestekâr, mûsîki bilgini ve icrakâr (hânende ve udi) olarak parlamıştır.

Zamanla öyle bir çizgiye erişmiştir ki, Timur gibi bir hükümdar Farsça metni, Rauf Yekta Bey tarafından yayınlanan Nişân 'ında, Merâgi hakkında şunları diyebilmiştir : " Dünyadaki yüksek kültür sahiplerinin en büyüğü, insanlığın hocası mûsîkinin hem nazariyat, hem bestekârlık ve icra sahalarında bir aşi gelmemiş üstâd, ayrıca hattat, şair, hatîb, hâfiz, nedîm, meclis adamı, olgunluk sahibi, yakışıklı ve güzel.... Kendisi benim yakınımdır, her bakımdan takdirime mashar olmuştur, tarafımdan bütün üstâdlara üstün tutulmuştur, herkesçe kendisine benim ona yaptığım muamelenin yapılmasını isterim." " Hiç bir hükümdarın hiç bir sanatkâr için böyle bir ferman vermediği sanılıyor".

Abdülkâdir 'in hayatı boyunca el üstünde tutulması, büyük refah içinde yaşaması, şüphesiz karakterinin bu hususiyetleriyle ilgilidir. Safiyyüddîn Abdülmü 'min Urmevî 'nin ihtiyarlık yıllarında başına gelen mahrumiyeti, Merâgi, hayatının hiç bir devresinde görmemiştir. Devrinde bir çok şair, Merâgi 'i övmüştür. Kaynaklarda bir çok örnekleri vardır. Biri Şeref - i Rûmî, diğeri Kemâl - i Hocendî 'dir. İkincisinin Merâgi hakkındaki methiyesi :

Zehû resîde hüner, ez - vucûd - i tû be - kemâl
mısrasıyla başlayıp:

Hayâl - i 'akl tasavvur küned nazîr - i türâ

Zehî tasavvur - i bâtil zehî hayâl - i muhâl beyitiyle bitiyor. Şair "aklın hayali senin benzerini tasavvur bile edemez;(senin benzerini bulmaya

kalkışmak) gerçekleşmez bir hayal, zihinde yalnız oluşturulmuş bir tasavvur (resim, tasvir) olur " diyor. ²⁸

Muînüddîn İsfizârî ayrıca şair ve ressam, 6.2. - 12.5.1435 arasındaki veba salgınında öldüğünü yazar. Merâgî'nin ölümünden iki asır sonra yazan Kâtip Çelebî, Safiyüddîn ile Abdülkâdir'i, mûsiki ilminin iki zirvesi olarak tavsif eder. Eserini 1491'de Herat'ta kaleme alan Devlet - Şâh, Nûrüddîn Nî'metülâh'ın biyografisi sonunda Merâgî'nin ilm - i edvâr ve mûsikide eşsiz olduğunu, İbnü Hüsâm - ı Herevî'nin biyografisinde onun "Abdülkadir-i Udî" 'nin şiirini bestelediği, Şeyh Ârif - i Azerî'nin biyografisinde onun "Hâce Abdülkadir - i Udî" ile münazarasını Hafız - ı Şîrâzî'nin biyografisinde "Sultan Ahmed - i Celâyirî, mûsiki ve ilm - i edvârda mahirdi ve bu ilimde eserler yazdı, (ünlü) Merâgî,sarayına devam edenlerdendi; hatta Sultan Ahmed'in Merâgî'e mûsiki meşkettiğini söyleyenler vardır; Sultan Ahmed'in saz ve söz eserleri bugün (1491) de sazende ve hanendelerin makbulüdür. " sözleriyle Abdülkâdir'in büyük bir "tasnifi" (bestekâr) olduğunu belirtir. ²⁹

Osmanlı müzisyenlerine göre Merâgî, Klâsik örnektir. "Hoca" deyince mutlak manada yalnız Abdülkâdir anlaşılır.

Abdülkâdir birçok ünlü bestekâr gibi yeni makam ve usuller yapmıştır. 1381'de darb - ı Bedî, 1382'de 49 darblı Darb - ı Fetih, 1393'te 30 darblı Devr - i Şâmî, 1385'e doğru 200 darblı Devr - i Mîfeyn, 1405'te 8 darblı Devr - i Kumriyye, 1409'da 28 darblı Devr - i Adl adlı usulleri yaptığını kendi yazıyor. Bu usullerin burada darbları yazmanın luzumu yoktur. Zira bu usullerin çoğu Osmanlı zevkine uymadığı için kullanılmamıştır. Bu usullerden Osmanlı tarafından kullanılanı Darb - ı Fetih olmakla beraber Abdülkâdir'in bize Fevâid - i 'Aşere (v.95a) adlı kitabında anlattığı gibi kullanılmamış Osmanlı zevkine göre değiştirilmiştir. Osmanlı Darb - ı Fetih usulü 88 zamanlı ve 64 darblı olup usul suite'leri olan Zencir ve Darbeyn dışında en büyük (en fazla zamanlı) usuldür, eski asırlarda peşrev ve söz mûsikisinde daha az olarak beste'lerde kullanılmıştır. XIX. asırda nadiren kullanıldığı görülür. Merâgî'nin Ahmed Celâyir şerefine yaptığı Darb - ı Fetih, onun tarifine göre, 98 zamanlıdır. Osmanlı Darb - ı Feth'i, 64 zamanlı Hâvî usulüne 22 zamanlı bir parça eklenerek oluşturulmuştur.

Abdülkâdir enstrümanlar ile yalnız nazari bakımdan değil îmalci olarak da uğraşmış, bazı çalgılar yapmış ve ya bazı çalgıları kendi zevkine göre değiştirerek îmal etmiştir. Nakkaş, musavvir (ressam) ve hattat olduğu gibi elinden çalgı yapımı geldiğinde anlaşılıyor. Fevâid - i 'Aşere'de (v.108a) yaptığı ve Kâsât - ı Çînî (Porselen kaseler) adını verdiği sazı 1378 Ocak'ında Erdebîl'de Şeyh Sadrüddîn - i Safevî şerefine imal ettiğini söylüyor ve resmini de çiziyor. Çini kaselerden oluşan mızraplı bir çalgıdır. Fakat "kâse" ve ya çoğul şeklinde "kâsât" adını taşıyan çalgı Eski Arap Mûsikisinde vardır.

²⁸ Kemâlüddîn Mesud Hücendî, Türk asıllıdır. 1401 yılında Tebriz'de öldü. Mevlana tesirinde lirik ve mutasavvıfça gazelleri ünlüdür. (Öztuna, Yılmaz . Abdülkâdir Merâgî . s.69)

²⁹ Öztuna, Yılmaz . Abdülkâdir Merâgî. s 69

Devrinin emsalsiz hanende ve udisi, büyük bir müzikolog olan Hoca Abdülkâdir Merâgi 'nin en büyük tarafı şüphesiz bestekârlığıdır. Klasik Türk Mûsikisi 'nin en büyük örnek bestekârı sayılmış, ancak İtrî tarafından geçilebilmiştir. Bestekârlığı üzerindeki hükümlerimiz elimizdeki eserleri ile sınırlıdır. Ancak İtrî'e kadar çizgisine ulaşamadığı ve kendisinden evvel gelen bestekârları da geçtiği kaynaklardan anlaşılmakta ve açık şekilde kabul edilmektedir.

Abdülkâdir 'in elimizde hiç bir saz eseri yoktur. Güfteli eserlerinin notaları ise XIX. asırda notaya alınmıştır ve XVIII. asırdan kalma bir Abdülkâdir notası yoktur. XIX. asır ustaları bu notaları, hocalarından, kulaktan meşk edip ezberleyerek yazmışlardır. Yani nesilden nesle geçmiş ve günümüze kadar gelmiştir. Onun için bir eserin Merâgi 'nin mi, daha sonraki bir bestekârın mı olduğu hakkında, elimizde yazma notalardan fazla, daha çok eski tarihlerde kaleme alınmış yazma güfte mecmualarına inanmak doğrudur.

Bu şekilde ayıklana ayıklana Merâgi 'nin elimizde bu gün notaları mevcut 30 eseri kalıyor. Bunların kesin şekilde Merâgi 'ye ait olduklarını söylemek yalnız Türkiye 'de değil, İran başta olmak üzere dış ülkelerde güfte mecmualarını incelemekle ortaya çıkar. Ancak Merâgi 'ye ait olmayacaklarını iddia etmekte, aynı derecede doğru değildir.

Osmanlı, bestekârımızı "Üstâd - ı Cihân Abdülkadir" diye en büyük bestekâr sıfatıyla tecil etmiştir.

Hoca Abdülkâdir Merâgi 813 (1410) tarihli Câmi'ü'l - Elhân nüshasının mukaddime 'sinde gerek besteleri meşk edecek (ezberletecek), gerek mûsiki bilgisini öğretecek öğrenci bulmakta müşkilatı olduğundan, açıkça şikayet ediyor. İki oğluna mûsiki bilgisi öğretmeğe çalıştığını söylüyor. Öğrencilerini kolay ve herkesin hoşuna gidecek bestelerini öğrendiklerini, icrası zor büyük sanat eserlerini öğrenmeye rağbet etmediklerini, şikâyetle anlatıyor. Günümüzün çok seçkin bestekârı ve müzikoloğu İsmail Baha Sürelsan Şöyle diyor :

" Bu duruma göre, Abdülkâdir 'in ancak orta derecedeki eserlerinin bir kısmının talebeleri vasıtasıyla yayılabildiği tahmin olunabilir. Bu orta derecedeki eserlerinin de çok az bir kısmı zamanımıza gelebilmiştir. Elimizdeki 30 kadar eser Abdülkâdir 'in kabul ediliyor. "

Osmanlı müzisyenlerinin ağzında kelimeler zaman içinde çarpıtılmış mâna, vezin, her şey bozulmuştur. Rauf Yekta Bey, bazı güftelerin müstehcen olduğu için eserin Merâgi 'nin olamayacağını söylüyorsa da, bu doğru olmayabilir. XVIII. asırda Tab 'î gibi en büyük bestekârların da müstehcen sayılacak güfteleri bestelediklerini biliyoruz. Rast (Rehâvî) Yürük Semâî 'nin Merâgi tarafından yapıldığı söylenirken, onun olamayacağını, çünkü XVI. asırda Hindistan 'da yaşayan büyük Fars şairi Şeyh Feyzî - i Hindî 'nin güftesi üzerine bestelendiğini Rauf Yekta Bey söylüyor. Güfte sonradan değiştirilmiş olmak ihtimali de düşünülebilirse de, parçanın Merâgi 'e ait olmaması muhtemeldir. Abdülkâdir 'in elimizdeki parçalarının bir kısmı Hâfız 'ındır. Dünyanın en büyük şairlerinden ve gazel formunun en büyük ustası olan Hâce Şemsüddîn Hâfız - i Şirazi, Abdülkadir 'in

çağdaşdır ve bestekârimızdan daha yaşlıdır. Mutlaka Merâgi ile tanışmıştır. Abdülkâdir 'in, devrinin en büyük şairinin gazellerini besteleyeceği muhakkaktır³⁰.

Abdülkâdir 'in "Nevbet-i Müretteb(e)" denen en sanatlı eserleri günümüze gelmedi. Gençliğinde bir ramazanın her günü bir Nevbet-i Mürettebe bestelemişti ki bu formdan 30 parça eder. Bu iş çok büyük, tamamen müstesna bir dâhînin harcıdır. Hiç bir bestekârın göze alamayacağı bir hünerdir. Zira bir Nevbet-i Mürettebe bir fasıldır. Yani aynı makamdan çeşitli eserlerin ard arda gelmesinden oluşan bir suit (suite) 'tir.

Bugün Abdülkâdir 'in eserleri olarak kabul ettiğimiz, zamanında ihtimal Osmanlı zevkine göre değiştirilmiş şekilde gelen, fakat herhalde Abdülkâdir 'in ve XVI. asır Türk Mûsikisinin zevkini mutlaka yansıtan çok güzel parçaların formları Kâr, Beste, Semâi 'dir. Bunlar Türk Mûsikisi 'nin büyük formda klâsik güfteli eserler için çok bilinen şekilleridir.

24 parçayı şimdi Meragalı 'nın olarak kaydediyoruz : 14 Kâr, 5 Beste, 10 Semâi (2 Ağır ve 8 Yürük Semâi) . Beste ve Semâîlerin çoğu Nakıştır. Çok eskiden Nakış, yalnız iki haneli besteler için kullanılmış, Beste formundaki güfteli büyük eser 4 haneli ise "Murabba" denmiştir.

Günümüzde Abdülkâdir 'in olarak bilinen ve kabul edilen 29 eserin üzerine ilaveten, Ahmed Avni Konuk 'un Hanende Mecmuası Külliyyâtında 14 eserin daha Hoca Abdülkâdir 'in üzerine kayıtlı olduğunu tesbit ederek, her ne kadar bazılarının olmadığı iddiaları mevcutsa da, biz bu 43 eserin listesini buraya almayı uygun gördük. Ethem Ruhi Üngör 'ün Türk Mûsikisi Güfteler Antolojisinde, Abdülkâdir Merâgi 'nin günümüze 24 eserinin geldiği söylenmektedir. Bu listede bulunan eserlerin hepsi araştırmalarımız sonucu bulunmuştur. İncelemelerimiz bu 24 eser üzerinde olmuştur.

³⁰ Öztuna, Yılmaz . Abdülkadir Meragi . s. 77-78

2. 4. ABDÜLKÂDİR MERÂĞİ ADINA KAYITLI OLARAK TESBİT
ETTİĞİMİZ 43 ESER 'İN LİSTESİ

- 1- ACEM KÂR-I BÜTİ DÂR : Bütî dârem ki gerd-i gül zi sünbül sâyâban
- 2- ACEM NAKİŞ YÜRÜK SEMÂÎ : Ez yâr-ı vefâ-bâyed hûbi beçikâr âyed
- 3- ARAZBAR NAKİŞ YÜRÜK SEMÂÎ : Tâ nâm cemâl-i yâr-ı bürdim
- 4- BESTE-NİGAR NAKİŞ YÜRÜK SEMÂÎ : Dervîş recâyi nâgehân-i küned
- 5- EVC KÂR : İmrûz hevây-ı bâğest
- 6- EVC NAKİŞ YÜRÜK SEMÂÎ : Günci vü kitâbi vü harfi dü seyek renk
- 7- HİCAZ KÂR : Hezar şükür ki yâr-i diğér cemâl-i tû didem
- 8- HÜSEYNİ KÂR-I ŞAHA Zİ LUTF : Şaha zi lutf eğer nazar , ı sûy , ı mârâ devâ küni
- 9- HÜSEYNİ NAKİŞ BESTE : Leşker keşid aşk-ı dilem terk-i cân
- 10- HÜSEYNİ NAKİŞ AĞIR SEMÂÎ : Çeşm-i bed-keş be çeşm-i mestet ne resed yâr
- 11- IRAK KÂR-I BAĞ-I BİHİŞT : Ne mikeşed ser-i mûy-i dilem be bağ-ı behiş
- 12- IRAK KÂR-I NATİK : Mîn fart-ı nâr iştiyâk-ı habibi velev ati
- 13- IRAK NAKİŞ YÜRÜK SEMÂÎ : Her şeb niger ânest ü tâ tû ber âyi
- 14- MAHUR KÂR-I MURASSA : Gül bi ruh-i yâr hoş nebaşed
- 15- MAHUR KÂR(ARAPÇA) : Rûh-i fedâke yâ sanemi
- 16- NEVA KÂR-I TUHFE : Tuhfe-i merhem negired hatır-ı efkâr-ı
- 17- NİHAVEND-İ KEBİR KÂR-I KAVL-İ ARABAN : Güzeşt arzu ez had be-pay-i bûs-i tû mâ râ
- 18- NİHAVEND-İ KEBİR NAKİŞ BESTE : Rüzgar bûd yar-ı men
- 19- PENÇGAH KÂR-I MURASSA : Nem-i tüvân bi-cefâ kat 'ı dost dâri
- 20- PENÇGAH KÂR : Kâfer tû kücâ vü ı'lm-i edvâr kücâ
- 21- PENÇGAH AĞIR SEMÂÎ : Ol çevresi nazar-ı bi-çeşmân şiken

- 22- PENÇGAH AĞIR SEMÂÎ : Bi-tû nefes-i hoş nezedem hoş
nenişestem
- 23- PENÇGAH AĞIR SEMÂÎ : Tû kücâ vü'ilm -i edvâr kücâ tûtî bi
kücâ zağek ü kûh
- 24- PENÇGAH NAKIŞ Y. SEMÂÎ : Be devr-i lâle kadeh-gir ü bi-riyâ
mibâş
- 25- RAST KÂR-I ŞEVKNAME : Ez şevk-ı tû an zülf-i cemâl tû
nedidim
- 26- RAST KÂR : Uhunnu şevkan ilâ diyârı lâkitü fiha
cemâl-i selmâ
- 27- RAST KÂR-I KAVL-I MUHTEŞEM : Ah ki küned kavmi be - yakîn
- 28- RAST KÂR-I HAYDERNAME : Nümûneist be-guş-i sipihr halka-i hûr
- 29- RAST KÂRÇE : İm şeb ki ruhaş çerağ-ı bezm-i bud
- 30- RAST NAKIŞ BESTE : Derd-i mend-i aşk bi-derd-i nemidâned
ki çışt
- 31- RAST NAKIŞ BESTE : Seyr-i gül-i gülşen bi tû harâмест
- 32- RAST NAKIŞ BESTE : Amed nesim-i subh-dem
- 33- RAST AĞIR SEMÂÎ : E mâh-ı men der mektebest ander ser
reh-i muntazır
- 34- RAST AĞIR SEMÂÎ : Ahû biyâ mirzem ahû biyâ
- 35- RAST NAKIŞ YÜRÜK SEMÂÎ : Berbam-i felek bürdem ez an rûy-i
'alem râ
- 36- REHAVİ NAKIŞ AĞIR SEMÂÎ : Ger siyeh-i çenin bûd çeşm-i tû
helâkümâ
- 37- SABA KÂR : Nûş-i leb der resid hûş ber-dâr-ı
hüsün
- 38- SABA NAKIŞ BESTE : Nâfe-i li nedâred ser beher bâr âvered
- 39- SABA NAKIŞ Y. SEMÂÎ : Yârim çü kadeh-be dest gired
- 40- SEGÂH KÂR-I ŞEŞ AĞAZ : Ey şehinşah-ı Horasan yâ imâm ibnü'l
hümâm

- 41- SEGÂH KÂR : Ruhsâr-ı tû çün âyine-i sûret ma'niset
der subh
- 42- SEGÂH BESTE : Sorma menden kim, ne bulmuş, yâ
nedür
- 43- UŞŞAK KÂR-I ŞEVK-I
LİKA : Ez şevk-ı lîka ışk-ı cemâlest didim

2. 5. ABDÜLKÂDİR MERÂĞÎ'NİN TEMİN ETMİŞ OLDUĞUMUZ

24 ESERİNİN LİSTESİ

- 1- ACEM KÂR-I BÜTİ DÂR : Bütî dârem ki gerd-i gü zi sünbül sayeban
dâred
- 2- BESTE-NİGÂR Y. SEMÂÎ : Dervîş recâyî nâgehân-i neküned
- 3- ARAZBAR NAKİŞ YÜRÜK : Tâ nâm-ı cemâl-i yâr-ı бүrdim
SEMÂÎ
- 4- EVC KÂR : İmrûz hevây-ı bâğest
- 5- HÜSEYİNİ KÂR-I ŞAHA Zİ : Şâhâ zi lutf eğer nazar-ı sûy-ı mârâ devâ
LÜFT
- 6- IRAK NÂKİŞ Y. SEMÂÎ : Her şeb niger ânest ü meh tû tâtü ber âyi
- 7- MAHUR KÂR-I MURASSA : Gül bi ruh-i yâr hoş nebâşed
- 8- NİHAVEND-İ KEBİR KÂR-I : Güzeşt arzu ez had be-pây-ı tu mârâ
KAVL-İ ARABAN
- 9- NİHAVEND-İ KEBİR NAKİŞ : Rûz gârd бүd yâr-i men
- 10- PENÇGÂH KÂR : Kâfer tû kücâ vü 'lîm-i edvâr kücâ
- 11- PENÇGÂH AĞIR SEMÂÎ : Bi - tû nefes-i hoş nezedem hoş
nenişestem
- 12- RAST KÂR-I ŞEVK-NÂME : Ez-şevk-ı tû an zülf-i cemâl tû nedidim
- 13- RAST KÂR-I KAVL-İ : Ah ki küned kavmi beyâkin
MUHTEŞEM
- 14- RAST KÂR-I HAYDARNAME : Nümûneist be-gûş-i sipîhr halka-i hûr
- 15- RAST KÂRÇE : İm şeb ki ruhaş çerâğ-ı bezm-i men бүd
- 16- RAST NAKİŞ BESTE : Derd-mendi aşk bi-derd-i nemidâned ki çist
- 17- RAST NAKİŞ BESTE : Seyr-i gül-i gülşen bi tû harâmet
- 18- RAST NAKİŞ BESTE : Amed nesim-i subh-dem, tersemki âzâreş
- 19- RAST AĞIR SEMÂÎ : Ey mâh-ı men der mektebest ander ser reh-i
muntazır
- 20- RAST NAKİŞ Y. SEMÂÎ : Ahû biyâ mirzem ahû biyâ
- 21- REHAVİ NAKİŞ AĞIR : Ger siyeh-i çenin бүd çeşm-i tû
SEMAÎ helâkûma

- 22- SABA NAKIŞ BESTE : Nâfe-i li nedâred ser-beher bâr âvered
- 23- SEGÂH KÂR-I ŞEŞ AĞAZ : Ey şehinşâh-ı Horasan yâ imâm ibnü'l
hümam
- 24- UŞŞAK KÂR-I ŞEVK-I LİKA : Ez şevk-ı lika aşk-ı cemâlest ü didim

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENDİ ÇALIŞMAMIZ

3. 1. ABDÜLKÂDİR MERÂĞI' NİN ESERLERİNİN GÜFTE YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Bu incelemede Abdülkâdir Merâğı' e ait eserler alfabetik sıraya göre ayrı ayrı ele alınarak ;

- a-Eski yazım ve kullanım şekliyle
- b-Yapılan incelememiz sonunda elde edilen şekliyle
- c-Bugünkü dile nesren tercümesi
- d-Eserin vezni olmak üzere dört safhada incelenerek değerlendirilmiştir.

3. 2. ABDÜLKÂDİR MERÂĞI' E AİT ESERLERİN USUL YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Bu incelemede Abdülkâdir Merâğı' e ait eserler, alfabetik sıraya göre ele alınarak ayrı ayrı şematik olarak incelenmiştir.

3 . 1 . ABDÜLKÂDİR MERÂĞİ 'NİN ESERLERİ 'NİN GÜFTE YÖNÜNDEN İNCELENMESİ¹

¹ Eserlerin notaları sayfa 75 'den itibaren başlamaktadır.

3. 1. 1. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden İstanbul Radyosu
Kütüphanesi 'nden Alınan Örnek.

ACEM KÂR-I BÜTİ DÂR

Büti dârem ki gerd-i gül zi sünbül sayeban dared
Behar-ı arızeş hatt-ı behûn ergevan dared
Hudara dâd-ı men bisitan ki ezoey şahne-i meclis
Mey badigeri-hor dest ü bamen ser gerdân dared
Çi özri baht-ı hûd-gûyem ki an ayyar şehir aşub
Betelhi geşt- HAFİZ ra ve sekker der dehan dared

3. 1. 1. b. Yapılan İncelememiz Neticesi Elde Edilen Şekliyle;

ACEM KÂR-I BÜTİ DÂR

Büti dârem ki kerd-i gül zi sünbül sayeban dared
Bahar-ı arızeş hatt-ı behun erguvan dared
Hûdara dad men büstan ki ez vey şıhne-i meclis
Mey-i badiger-hur dest ü bamen ser gerdân dared
Çi özri baht-ı bed-gûyem ki an ıyar şehir-i aşub
Betelhi geşt- HAFİZ ra sekr der dihan dared

3. 1. 1. c. Bugünkü Dile Tercümesi.

Gül yüzünün çevresinde, sünbül gibi gölgeliği olan bir güzelim var.
Bahar gibi yanağında Erguvan'ın kanıyla yazılmış ferman var.
Allahım o ebedi güzelliğe, ebedi ömürler ver.
Bana cefa ederken, başkalarıyla şarap içiyor. Ey meclis şahanesi
Tanrı hakkıyçün ondan öcümü al!
Talihime ne özürler getireyim? Hafız'ı öldüren, yayından oku eksik
olmayan
Şehri birbirine katan güzel.

3. 1. 1. d. Eserin Vezni.

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

3. 1. 2. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden Cüneyt Kosal Arşivinden Alınan Örnek.

ARAZBAR NAKIŞ YÜRÜK SEMÂÎ

Tanami cemâl - i - yar berdim
 Renği ruh - i lâlê zar bendim
 Men dîlfîkar. Üflade - i naçar
 Nalan çü hezar, Şuh - i sitemkâr
 Canım kurban et, ömrüm hayran et
 Giryan şüdem
 Birdim gamet be ha
 Arâyîş - i - rûzkâr berdim

3. 1. 2. b. Yapılan İncelememiz Neticesi Elde Edilen Şekliyle.

ARAZBAR NAKIŞ YÜRÜK SEMÂÎ

Tânâmi cemalî yâr berdîm
 Rengez ruh - ı lâle zar berdîm
 Men dîlfikâr üftende - î neçar
 Nalan çü hezar Şuh - ı sitemkâr
 Canım kurban et şadem,
 Ömrüm hayran et şadem
 Men giryân şadem
 Bürdim gamet be haleti has
 Ârayîş - i ruzkar bürdem

3. 1. 2. c. Bu Günkü Dile Tercümesi.

Adımı yarin güzelliğine verdim.
 Lale bahçesi gibi al yanağının renginin kölesiyim
 Ben gönlü yaralı aşık, çaresiz, düşkün, aşık
 Binlerce inleyen aşık
 Sitemkâr güzel
 Canım sana kurban ettim, ben sana hayran oldum.
 Ben ağlar oldum
 Senin özel durumdaki boyuna kurbanım

Zamanın süsüne, güzeline kurbanım

3. 1. 2. d. Eserin Vezni.

Mefûlü Mefâilün Fa' lün

3. 1. 3. a. Eski yazım ve kullanım şekillerinden İstanbul Belediye Konservatuarı Kütüphanesi'nden Alınan Örnek

BESTE-NİĞÂR NAKİŞ Y ÜRÜK SEMÂÎ

Dervîş - i redây -i padişahi neküned
 Ez kâse - i meh - i mihr - i gedâyî neküned
 Kâmil - i hiredeş an ki hamûşest (Fasihi)
 Her kâse - ki pür şevêd sedây - i neküned

3. 1. 3. b. Yapılan incelememiz neticesinde elde edilen şekliyle;

BESTE-NİĞÂR NAKİŞ YÜRÜK SEMÂÎ

Dervîş recâyî nâgehân - i neküned
 Ez kâse - i meh mihr - i gedây - i neküned
 Kâmil hurûş anki hamûşest
 Her kâse pür - şüd sada - yı nekünd

3. 1. 3. c. Bugünkü dile tercümesi

Dervîş ansızın ümid etmez
 Dilencilik sevgisini büyük kâseden tadmaz.
 Kemâl'e ermek o vakit sessizdir.
 Çünkü, dolu olan her kâse sesini çıkartmaz.

3. 1. 3. d. Eserin Vezni.

Mefülû Mefâilû Mefâilû Fa ûl

3. 1. 4. a. Eski yazım ve kullanım şekillerinden Cüneyt Kosal Arşivin 'den alınan örnek.

EVC KÂR

İmruz hevây - i bagest
 Mey - nûş ki bâde derdeder
 Dagem nenehi kez âteş - i dil
 Ser - tâbe pâyem temâm - ı dâğest
 Şüddü tâze zi nevbahar in diri gühimen
 Âmed besemâ' ibadi perde - i çemen
 Şümen be - zebanı haki kuyedce hamd
 Der behr - i sipaşı gonca ra gerdi makbulimen

3. 1. 4. b. Yapılan incelememiz neticesi elde edilen şekliyle

EVC KÂR

İmrûz hevây - ı bâğest
 Mey - nûş ki bâde der ayâğest
 Dâğem nenehi kez âteş - i dil
 Ser - tâ - pâyem tamam dâğest
 Şud tâze zi nûbehar in dire külhen
 Âmed besemâ' ber rûy - i çemen
 Susen be - zemân kûyed e'l hamd
 Vez behr - i sepâs gonca va kerd dehan

3. 1. 4. c. Bugünkü dile tercümesi

Bugün bağ havasıdır, yılanmış şarabdan iç.
 Yüreğime ateş koyamazsın, vücudum yanıyor.
 Bahar gibi canlandı eski zaman,
 Çimlerin yüzüne gün ışığı geldi.
 Sümen çiçekleri Allah'a şükran duygularını bildiriyor.
 Gonca ağzını açtı minnet etti.

3. 1. 4. d. Eserin Vezni.

Mefûlü Mefâilün Mefâilün Faülün

3. 1. 5. a. Eski Yazım ve Kullanım Şekliyle İstanbul Belediye Konservatuarı
Kütüphanesi 'nden Alınan Örnek

HÜSEYİNİ KÂR

Şaha zi lutf - i eğer nazar - i suyi mâ küni
Derdi dil - i şikeste - i mâ râ devâ küni
Pirim - ü natüvân - ü zaifim - ü müstemendim
Behri hudaki hacet piram - ı revâ küni.

3. 1. 5. b. Yapılan İnceleme Neticesinde Elde Edilen Şekliyle;

HÜSEYİNİ KÂR

Şâhâ zi lutf eğer nazar - ı sûy - ı mârâ
Derd - i dil - i şikeste mârâ devâ küni
Pirem nâtüvan - ı za'ifem müstemned - i dil
Behr - i Hudâ ki hâcet - i pirâ revâ küni

3. 1. 5. c. Bugünkü Dile Tercümesi.

Ey şah , güzelliğinden bizde bir bakış yakıştırırsan
Kırık gönlümüzün acısını tedavi edelim
Güçsüz, zayıf, gönlü yoksul bir ihtiyârım
Allah rızası için ihtiyârın ihtiyâcını revâ gör.

3. 1. 5. d. Eserin Vezni.

Mefûlü Fâilâtün Mefâilün Fâilün

3. 1. 6. a. Eski Yazım ve Kullanım Şekillerinden İstanbul Radyosundan
Kütüphane'sinden Alınan Örnek

IRAK NAKİŞ YÜRÜK SEMÂÎ

Her şeb nigâranest mehi - nev tab - ı berâyi
Canâ ki Süheylim , Süheylim bemen ayi
Mekân yar, mekân dost, mekân işve; mekân dost
Bedr dilem râ be - hûni şehidon kemer beste - i tû
Şeb - i koca budî pişi hûd yarey
Ma tabl - ı ûlâ - yı pür safa berzedeyim
Ma hay mebedeş - ti Kerbelâ berzedeim.

3. 1. 6. b. Yapılan İncelememiz Neticesi Elde Edilen Şekliyle:

IRAK NAKİŞ YÜRÜK SEMÂÎ

Her şeb niger ânest ü meh tû tâtû ber âyi
Canâ ki süheylim ben âyi
Mekûn yâr, mekûn dost, mekûn işve ,mekûn yâr
Be-derd -i dilem rabihun-i âşikan gümr-i beste tû
Şeb - i kücümedi yarım piş-hud yar.
Mâ tabl - i alâyi pür-safâ ber - zede âyem
Mâ hayme ber şüd kerbelâ ber - zede âyem

3. 1. 6. c. Bugünkü Dile Tercümesi

Yeni doğan parlak ay için her gece sevgililer, aşıklar gecesidir.
Ey sevgili Süheyl Yıldızım bana gel.
Parlayıp sönerек gökte ışıdayarak bana aşk pırıltıları
Yapma, etme sevgilim, etme dost
Bedr gönlüme mi âşıkların kalbine, şehitlerin kanına mı bel bağladın.
Dün gece neredeydin. Gökte seni bulamadım.Kendi alemine dalmıştın.
Seni bulamadık, kudümler, davullar vurarak yükseklerde
Safa ile sema ettik, bulamadık.
Sonra hayatımızı Kerbela çölüne saldık.

3. 1. 6. d. Eserin Vezni.

Mefülü Mefâilün Mefâilü Fa 'ül

3. 1. 7. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden İstanbul Radyosu
Kütüphanesi 'nden Alınan Örnek

MAHÛR KÂR - I MURASSA

Gül- i bî ruhi yâr hoş nebâşed:
Bî bâde - behar hoş nebâşed
Tarf - ı çemen - ü hevây - ı büstan
Bî lâle - î izâr hoş nebâşed
Can nakd - i muhakkarest
Ez behr - i nisar hoş nebâşed.

3. 1. 7. b. Yapılan İnceleme Neticesinde Elde Edilen Şekliyle:

MAHÛR KÂR - I MURASSA

Gül bi ruh - i yâr hoş nebâşed
Bi - bâde bahar hoş nebâşed
Tarf - ı çemen ü hevây - ı bustân
Bi - lâle'izar hoş nebâşed
Can nakdi muhkîrest HAFİZ
Ez - bahar - ı nesar hoş nebâşed

3. 1. 7. c. Bugünkü Dile Tercümesi:

Gül neye yarar, sevgilinin yanağı gibi olmadıkça
Bahar hoş değildir şarab olmayınca
Lâle yanaklı bir dilber yoksa çayır, çimen, bağ, bahçe neye yarar
Sevgili için cânı ücret diye ödemek yetersizdir
Sevgiliye saçmak yetersizdir.

3. 1. 7. d. Eserin Vezni.

Mefûlü Mefâilü Faûlün
Fa 'lün

3. 1. 8. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden İstanbul Radyosu
Kütüphanesi 'nden Alınan Örnek.

NIHAVEND - İ KEBİR KÂR - İ KAVL - İ ARABAN

Guzeşte ârzû ez kü had be bûs - 1 pay - 1 tu mârâ
Selâm - 1 merdum - î çeşmem ki guyed an kef - î pârà
Birun hırâm demî tâ be râverend şehadet
Çu bingerend halâyık kemal - i sun - 1 Hodârâ
Karâru sabr zi Hafız tama'medar tu ey dil
Karâr çist sabûrî kucâ ve hâb kucârâ

3. 1. 8. b. Yapılan İncelememiz Neticesi Elde Edilen Şekliyle:

NIHAVEND - İ KEBİR KÂR - İ KAVL - İ ARABAN

Güzeşt - i ez had be - pây - 1 bûs - i tu mâ râ
Selâm - 1 merdüm - i çeşmem ki kûyed an kef - i pârà
Birûn hırâm - 1 dem tâ ber - âvend şehâdet
Çün büngerend halâyık kemâl - i sun' - 1 Hudâra
Karar - 1 sabr zi HÂFİZ tama' - 1 medâr tu ey dil
Karar çist sabûri gücâ cevâb - 1 gücâra.

3. 1. 8. c. Bugünkü Dile Tercümesi.

Ayağını öpmek için olan isteğim haddi aştı.
Selam söylüyor gözbebeğim ayağının altına.
İnsanların nefes alınamayan bir makâma çıkıp,
Oradan şehadet etmeleri lâzımdır.
Ey gönül, sabrın kararını Hafız'dan umma
Karar sabırlı olmak nerede ,bunların cevabı nerede!..

3. 1. 8. d. Eserin Vezni.

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilâtün

3. 1. 9. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden İstanbul Radyosu Kütüphanesi 'nden Alınan Örnek.

NIHAVEND - İ KEBİR NAKİŞ BESTE

Rüzigâr - ı bud yar yari men
 Çerh - iberhemi zâdigâr yârimen
 Bî hakikat - ı yar yar - ı bû mürüvvet
 Güft - u meşkûrem ne em deri dari tu
 Güft - u bi-run mey - revem ezdâri men
 Bî hahakikati yar yari bî mürüvvet

3. 1. 9. b. Yapılan İncelememiz Neticesi Elde Edilen Şekliyle:

NIHAVEND - İ KEBİR NAKİŞ BESTE

Rûz gârd bûd yâr - ı men
 Çerh - i ber hem rûzvâr - ı kâr zâr - ı men
 Bi hakikat - i yâr, yâr - ı bi - mürüvvet
 Güftmeş ber den mir rûyem ez diyâr - men
 Güft ber den mir - i rûyem ez diyâr - men
 Ey HÜSÂMÎ hest - i yâr sengin - dil.
 Men nemidânem tûy - i hâl zâr - men

3. 1. 9. c. Bugünkü Dile Tercümesi.

Zaman benim dostumdu.
 Ey inlemem ve işlerim, gündüzün felekten kurtulayım.
 Ne zamana kadar sürer bu incinme, hakikatsiz ve mürüvvetsiz dost?
 Senin dostunun derdinden zelîlim dedim ona
 Ben yurdumdan gidiyorum dedi.
 Ey Hüsammî, dostun taş gibi bir gönlü var.
 Benim durumum için inleyen sen olduğunu ben biliyorum.

3. 1. 9. d. Eserin Vezni.

Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

3. 1. 10. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden Nazire Yağız Arşivi 'den
Alınan Örnek.

PENÇGÂH KÂR

Kâfer tû küca - vû ı'lm - i edvar - i küca
Tûti be - küca zagaki u kôh hâr - i küca
Men tûtiyem tû zaga ki u kôh hari
Rûsvayi küca - vû seyr - i gül gül zâr - ı küca

3. 1. 10. b. Yapılan İncelememiz Neticesinde Elde Edilen Şekliyle

PENÇGÂH KÂR

Kâfer tû kücâ - vû ı'lm - i edvâr kücâ
Tûti be - kücâ zağek u kûh - i hâr kücâ
Men tûtiyem tû zağek kûh - i hari
Rûsvay - ı kücâ - vû seyr - i gül - zâr kücâ

3. 1. 10. c. Bugünkü Dile Tercümesi:

Kâfir, sen nereye, dünyanın ilmi nereye?
Papağanın ,kuzuların ağılında olması nerede, yüksek dağlarda olması nerede?
Ben ağııldaki bir papağan kuşuyum,sen yüce bir dağ
Rezil olmak nerede, gül bahçesini seyretmek nerede.

3. 1. 10. d. Eserin Vezni.

Mefûlü Mefâilün Mefâilü Faûl

3. 1. 11. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden Alınan Örnek:

PENÇGÂH AĞIR SEMÂÎ

Bî-tü nefes - i hoş nezedem hoş nenişestem
 Cây - i nenişestem ki pür - âteş nenişestem
 Ey pâdişeh - i hûbân dâd ez gam - ı tenhâyi
 Dil bi - tü be - can amed - i vaktest ki bâzâyî

3. 1. 11. b. Yapılan İncelemeler Neticesi EldeEdilen Şekliyle :

PENÇGÂH AĞIR SEMÂÎ

Bi - tü nefes - i hoş nezedem hoş nenişestem
 Câý - i nenişestem ki pür - âteş nenişestem
 Ey pâdişeh - i hûban dâd ez gam - i tenhayî
 Dil be - tü be - can amed vaktet ki bâzâyî

3. 1. 11. c. Bugünkü Dile Tercümesi:

Bir nefes veremem, oturamam ve tat alamam sensiz.
 Âteşle doluyum bir yerde oturamıyorum
 Ey güzellerin padişahı, senden imdad isterim yalnızlık kederinden
 Ne güzel bir zamandır senin döndüğün zaman. Gönüm seninle
 canlanır.

3. 1. 11. d. Eserin Vezni.

Mefûlü Mefâilü Mefâilü Faülün

3. 1. 12. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden İstanbul Radyosu Kütüphanesi'nden Alınan Örnek.

RAST KÂR - I ŞEVKNÂME

Ez - i şevk - i tû an zülf - i cemâl tû ne dedim
Ey pay - i fütâdim beguyet neresinim
Feryad - ı besi kerdem - ü feryad - ı resi nist
Güya ki derin - i kubbe - i firuze kesi nist...

3. 1. 12. b. Yapılan İncelememiz Neticesi Elde edilen Şekliyle:

RAST KÂR - I ŞEVKNÂME

Ez - şevk - ı tû an zülf - i cemâl tû nedidim
Ez - pâý - i fütâdim be - kûyed ner sidim
Feryâd - ı besi kerdim ü feryad - ı resi nist
Gûyake der yen kubbe - i firûze kesi nist

3. 1. 12. c. Bugünkü Dile Tercümesi.

Güzelliğinin zülfünü göremedim senin şevkinden,
Yürüyemedim, ayaktan düştüm, diyorki ulaşamadım.
Ettiğim feryatlara cevap veren olmadı
Sanki kimse yok bu mavi kubbe altında.

3. 1. 12. d. Eserin Vezni.

Mefûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

3. 1. 13. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden Cüneyt Kosal Arşivi'nden Alınan Örnek.

RAST KÂR - I KAVL - İ MUHTEŞEM

Âh ki kûned kavnu beyakîn
 Âh nigâh mebâd o ber - âyed zi kemin
 Bi haberest reh - in ü ânest ü ne in

3. 1. 13. b. Yapılan İnceleme Neticesi Elde Edilen Şekliyle.

RAST KÂR - I KAVL - İ MUHTEŞEM

Âh ki kûned kavmi beyakîn
 Âh nigâh mebâd o ber - âyed zi kemin
 Bi haberest reh - in ü ânest ü ne in

3. 1. 13. c. Bugünkü Dile Tercümesi:

Topluluk sağlam bilgi çıkartmak için âh eder.
 Âh, saklamak senin elinde değildir. Hiç şüphesiz âh o mevziden çıkar
 Bunun ve onun yolu habersizdir; bu da değildir.

3. 1. 13. d. Eserin Vezni.

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün

3. 1. 14. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden İstanbul Radyosu
Kütüphanesi 'nden Alınan Örnek

RAST KÂR - I HAYDARNAME

Nümune ist be - gûş - i sipihr - i halka - i hûr
Zi tavr - ı halka be - gûşân - i kutb - ı din Hayder
Be mihr - i ber ki nemed pûş - i hayretet an şud
Be nefş - i hıyş gaza kerd - i yâ imâm - ı beşer

3. 1. 14. b. Yapılan İncelememiz Neticesi Elde Edilen Şekliyle:

RAST KÂR - I HAYDARNAME

Nümune ist be - gûş - i sipihr halka - i hûr
Zi tavr - ı halka be - gûşân kutb - ı din Hayder
Be mihr - i her ki nemed pûş hazretet an şüd
Be nefş - i hîş gaza kerd yâ imâm - ı beşer

3. 1. 14. c. Bugünkü Dile Tercümesi:

Güneş sistemi semada bir örnektir.
Dinin yıldızı olan Hayder, kulağına nişan takılanların dairesindedir
Elbisesiz olan Allah'a muhabbetinden, "Fena - Fillah" olmuştur.
Ey kul'un imamı sen kendinle savaşıyorsun.

3. 1. 14. d. Eserin Vezni.

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün
Fa 'lün

3. 1. 15. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden İstanbul Radyosu Kütüphanesi'nden Alınan Örnek.

RAST NAKİŞ KÂRÇE

İmşeb ki ruhaş cerag - ı bezm - i men bud
 Çeşmim zibahar - ı arızeş ruşen bud
 Kâşane - i men der an zeman ruşen bud
 Tari ki - i hane cümle ezravzen bud

3. 1. 15. b. Yapılan İncelememiz Neticesi Elde Edilen Şekliyle:

RAST NAKİŞ KÂRÇE

İm şeb ki ruhaş çerâğ - ı bezm - i men bûd
 Çeşmem zi behâr - ı 'ârızeş rûşen bûd
 Kâşâne - i men der an zeman rûşen bûd
 Târîki - i hâne cümle ez - revzen bûd

3. 1. 15. c. Bugünkü Dile Tercümesi:

Onun yüzünün güzelliği bu geceki mecliste benim ışığımı
 Gözlerim onun güzelliğinden aydınlanmıştı.
 Yuvam o zaman aydınlıktı
 Evin karanlığı onun olmamasındandı

3. 1. 15. d. Eserin Vezni.

Mefûlû Mefâilûn Mefilûn Fa'

3. 1. 16. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden İstanbul Radyosu
Kütüphanesi 'nden Alınan Örnek

RAST NAKİŞ BESTE

Derd - i mend - i aşkı biderdi nemidaned ki çışt
Himmet - i merdane na merdi nemidaned ki çışt
Fariğ ez şam - ı garibanest - i der suphi vatan zimen
Afitab - i men cihan girdi nemidaned ki çışt

3. 1. 16. b. Yapılan İncelememiz Neticesi Elde Edilen Şekliyle :

RAST NAKİŞ BESTE

Derd - mend - i aşk bi - derd - i nemidâned ki çist
Himmet - i merdân nâ - merd - i nemidâned ki çist
Fâriğ ez - şâm - ı garibanest der subh - zaman
Âfitâb - ı men cihan - gerd - i nemidâned ki çist

3. 1. 16. c. Bugünkü Dile Tercümesi:

Aşkın ne olduğunu bilmeyen, halden anlamaz
Mertliğin ne olduğunu nâ-merd olan anlamaz
Sabahı anlamaz gariblerin gecesinden haberi olmayan
Benim güneşim cihanı gezmesini bile anlamaz.

3. 1. 16. d. Eserin Vezni.

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

3. 1. 17. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden İstanbul Radyosu
Kütüphanesi 'nden Alınan Örnek

RAST NAKİŞ BESTE

Seyr -i gül - ü gülşen bî - tü hârârest
Hun zi firak - ı tü ber lab -i cânest
Nalevü zârem çün gül - i rûyaş
Yar - ü perişânem der ham - ı mûyeş

3. 1. 17. b. Yapılan İncelememiz Neticesi Elde Edilen Şekliyle:

RAST NAKİŞ BESTE

Seyr - i gül - i gülşen bi tû harârest
Hûn - i zi firâk tû ber - leb - i cârest
Nâle - vü zârem çün gül -i rûyeş
Zâr -ı perişanem ham -ı mûyeş

3. 1. 17. c. Bugünkü Dile Tercümesi:

Gül bahçesini sensiz seyretmek bana haramdır
Kadehteki başımdan akan kan
Gül yüzünün güzelliği beni inletp ağlatmakta
Perişan olmuşam saçlarının kıvrımına

3. 1. 17. d. Eserin Vezni.

Mefûlü Mefâîlün Fâîlâtün

3. 1. 18. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden İstanbul Belediyesi
Konservatuarı Kütüphanesi 'nden Alınan Örnek.

RAST NAKİŞ BESTE

Amed Nesim-i subhudem.Tersem ki âzâreş küned.
Tahrik-i zülfü anbereş .Ez hab-ı bi dareş küned.
Sultanıma sultanıma .Rahmet bekün her cânıma
Endem ki cân berleb resed. Hemrahi kün imanıma.

3. 1. 18. b. Yapılan İncelememiz Neticesi Elde Edilen Şekliyle:

RAST NAKİŞ BESTE

Amed nesim -i subh-dem, tersemki âzâreş küned
Tahrik-i zülf-i anbereş, ez-hâb bidareş küned
Sultânıma , sultânıma , rahmet bekün der cânımâ
An dem ki cân ber leb resid , hem râh - i kün imanıma

3. 1. 18. c. Bugünkü Dile Tercümesi:

Sabah rüzgarının esintisinin onu incitmesinden korkarım
Anber kokulu zülfünün kıvıldamasının, onu incitmesinden korkarım
Benim sultanım, sultanım bana merhemet et
Can dudağa geldiği an imanıma yoldaş ol

3. 1. 18. d. Eserin Vezni.

Müstefilâtün Müstefilâtün Müstefilâtün Müstefilâtün

3. 1. 19. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden Nazire Yağız Arşivin 'den Alınan Örnek:

RAST AĞIR SEMÂÎ

Ey mah - ı men mektebest men der seri reh muntazır
Ya sevdiğim yek zaman an serva azat kün
O sevdiğim mekteptedir ben yollar üzre muntazır
Ey hecesi ol şakiri bir dem azad eyle gel

3. 1. 19. b. Yapılan İncelemeler Neticesi Elde Edilen Şekliyle :

RAST AĞIR SEMÂÎ

Ey mah - ı men der mektebest ander ser reh - i muntazır
Ya mu'allim yek zaman o serv râ azâdı kün
O sevdiğim mekteptedir ben yollar üzre muntazır.
Ey hacesi ol şakir bir dem azâd eyle gel

3. 1. 19. c. Bugünkü Dile Tercümesi:

Yollarda mektepte olan o ay yüzlü sevgilimi beklemekteyim.
Ey öğretmen güzeli biran önce bırakıver.
O güzeli ben yollarda beklemekteyim
Ey hocası insaf eyle güzeli azad eyle hemen gelsin

3. 1. 19. d. Eserin Vezni.

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

3. 1. 20. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden Cüneyt Kosal Arşivi 'nden
Alınan Örnek:

RAST NAKİŞ YÜRÜK SEMÂİ

Ahu biya mîrizam ahu biya
Biya - vü revim ezin vilâyet meni tû
Tû desti mera bigürü men dameni tû
Seydi ma aküm ya rakibinel hayli
Ayni leküm biayniküm lâgayrı
Şebi تنها canım men çü pervane em.

Yâr tû nemidâni yâ seyyidi tû nemidâni
Yâ rûhi tû nemidâni habibi tû nemidâni
Veylû va veylû va veylû
Ahu biyâ mirzem ahu biya

Benzim sararub hazâne döndüm sensiz
Kaddim ham olub kemane döndü sensiz
Öz başın için bu bedene rahmeyle
Peymane elimde kâne boyandı sensiz.

Şeb - i تنها canım men çü parvaneyem
Tû nemidâni yâ seydi tû nemidâni
Yâr u tû nemidâni habibi tû nemidâni.

3. 1. 20. b. Yapılan İnceleme Neticesi Elde Edilen Şekliyle:

RAST NAKİŞ YÜRÜK SEMÂİ

Âhû biyâ mirzem âhû biyâ
 Biyâ vü revim ez in velâyet men ü tû
 Tû dest u merâ bekir men damen - i tû
 Seydi me'aküm yâ rakibeni'l hayli
 Ayni leküm bi-'ayniküm lâ gayri

Yâr tû nemidâni yâ seyyidi tû nemidâni
 Yâ rûhi tû nemidâni habibi tû nemidâni
 Veylû vâ veylû vâ veylû
 Âhû biyâ mirzem âhû biyâ

Benzim sararub hazâna döndü sensiz
 Kaddim ham olub kemâne döndü sesiz
 Öz başın içün bu bedene rahm eyle

Şeb-i تنها cânım men çü pervâneyim
 Tû nemidâni yâ seyyidi tû nemidâni
 Yâr u tû nemidâni habibi tâ nemidâni

3. 1. 20. c. Bugünkü Dile Tercümesi:

Gel benim gönül vurucu ceylanım.
 Bu vilayetten beraber gidelim .
 Sen benim elimi tut,ben senin eteğini.
 Yârim, ey efendim sen bilmiyorsun ,
 Sevgilim de bilmiyor!
 Vah ne yazık, vah ne yazık!
 Gecenin yalnızlığı gibi canım ben pervâneyim.
 Sen bilmiyorsun efendim, sen bilmiyorsun.
 Senden başkalarında bilmiyor ey sevgilim!..

3. 1. 20. d. Eserin Vezni.

Mefûlü Mefâilü Mefûlü Faül

3. 1. 21. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden Nazire Yağız Arşivi'nden Alınan Örnek.

REHAVİ YÜRÜK SEMÂİ

Ger siyeh - i çünin büved çeşm -i tüber helâkima
Ez - pes - i merk -i âşıkâ sürme künend hâkimâ
Der hevesi şeker lebed feyz -i zâr cân dâd
Rûh-i kudüs bebin keşed vâsita -i helâkima

3. 1. 21. b. Yapılan İncelememiz Neticesi Elde Edilen Şekliyle :

REHAVİ YÜRÜK SEMÂİ

Ger siyeh -i çenin bûd çeşm -i tû helâkümâ
Ez - pes - i merg -i âşikan ser meh künend hâkemâ
Der hoş -i şükr -i lebet feyz -i zâr cân dâd
Rûh -i kuds bebin ki şud vâsita -i helâkûma

3. 1. 21. c. Bugünkü Dile Tercümesi:

Beni helâk etti senin siyah gözlerin!
Ölümümüzden sonra başka aşıklar toprağımızı başlarından savurur.
Dudaklarının güzelliği karşısında inleyerek can veriyorum
Temiz yüreğin bizim yok olmamıza neden oldu.

3. 1. 21. d. Eserin Vezni.

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

3. 1. 22. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden Nazire Yağız Arşivinden Alınan Örnek:

SABA NAKIŞ BESTE

Nâfe -i li nedâred ser - beher bar avered
Sareyban ez türbeni meh ger har avered
Ey nümâyân olmadıkça subh u vuslat , sönmesin yansın

3. 1. 22. b. Yapılan İncelememiz Neticesi Elde Edilen Şekliyle:

SABA NAKIŞ BESTE

Nâfe -i li nedâred ser - beher bâr âvared
Sâriban ez türbeni meh mecnûn meh ker - i hâr âvered
Ey nümâyân olmadıkça subh u vuslat,sönmesin yansın

3. 1. 22. c. Bugünkü Dile Tercümesi:

Her gelişinde güzelin saçları yük getirecek değil
Bizim gittiğimiz türbeye bâzan mecnûn , bûzan diken gelir.
Ey ziyarete gelen görücü , sabahın buluşması olmadıkça, sevgi ateşi yansın.

3. 1. 22. d. Eserin Vezni.

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

3. 1. 23. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden Cüneyt Kosal Arşivinden Alınan Örnek.

SEGAH KÂR - I ŞEŞ AĞAZ

Ey şehenşah - ı Horasan ya imam İbni'l Hümem
Ser fidayi hak - i rahet şah - ı Ali Mûse 'r Rıza
Ey şeh - i cûd ü sehaved , lutf u halk u merhamet
Şehvar - ı mir - i meydan gazi - i rûz ü vega

Ya Ali şir - i yazdan , dost ya Ali mir - i meydan
Dost ser - fedayı hak - i rahet

TERENNÜM

3. 1. 23. b. Yapılan İncelememiz Neticesi Elde Edilen Şekliyle.

SEGAH KÂR - I ŞEŞ AĞAZ

Ey şehinşah - ı Horasan ya imam ibnû'l hümmam
Ser fedayi hak - i rahet şah Ali Mûse'r rıza
Ey şeh - i cûd ü sehavet , lutf u halk u merhamet
Şehvar - ı mir - i meydân gazi - i rûz ü vega

Ya Ali Şir - i yâzdan , dost ya Ali mir - i meydan
Dost ser - fedây - ı hak - i rahet

TERENNÜM

3. 1. 23. c. Bugünkü Dile Tercümesi.

Ey Horasa'nın şahı ,azimli kişinin oğlu ,ey imam!
Şah Ali Mûserrıza ;Feda olsun başım senin bastığın toprağa
Ey cömertlik, merhamet ve lutuf timsali!
Savaş meydanının şahı ve efendisi

Ey Ali , Allah'ın arslanı dost Ey ali , meydanın efendisi
Bastığın toprağa seni seven dostun başı feda olsun.

3. 1. 23. d. Eserin Vezni.

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

3. 1. 24. a. Eski Yazım Ve Kullanım Şekillerinden İstanbul Radyosu
Kütüphanesi'nden Alınan Örnek

UŞŞAK KÂR - I ŞEVK - I LİKA

Ez şevk - i lika aşk - ı cemalest ü didim
Zan bülbül - i şeride hayalest ü didim
Ayet çü sıfat hûri likaest ü didim
Ey güher - i yek dâne - i hüsneşt ü didim

3. 1. 24. b. Yapılan İncelememiz Neticesi Elde Edilen Şekliyle.

UŞŞAK KÂR - I ŞEVK - I LİKA

Ez şevk - ı lika aşk - ı cemalest ü didim
Zan bülbül - i şûride hayalest ü didim
Ayet çü sıfat hûri likaest ü didim
Ey güher - i yek dâne - i hüsneşt ü didim

3. 1. 24. c. Bugünkü Dile Tercümesi

Yüzünü gördüğüm o güzele aşık oldum
Çok güzel olduğunu hayal ettiğim bülbülü sende buldum
Sende Allah'ın hurilerindeki güzel sıfatları bulamadım
Ey sevgilim sende benzeri bulunmayan inci tanesi güzelliğini
bulamadım.

3. 1. 24. d. Eserin Vezni.

Mefûlü Mefâilü Mefâilü Fa 'lün

3 . 2 . ABDÜLKÂDİR MERÂĞİ 'NİN ESERLERİ 'NİN USÛL YÖNÜNDEN İNCELENMESİ¹

¹ Eserlerin notaları 75 'inci sayfadan itibaren alfabetik sıra ile yer almaktadır.

3.2.1. ACEM KÂR-I BÜTİ DÂR

32/4'lük Muhammes Usûlü kullanılmıştır. Farsça güftenin her mısrası iki Muhammes Usûlünün bitimine denk gelmiştir. Kâr formunda görülen terennümlü giriş bu eserde görülmemektedir. Güftenin her mısrası vezinle uyum içerisindedir. Aşağıda eserin usûl yönünden şematik olarak incelenmesi gösterilmiştir.

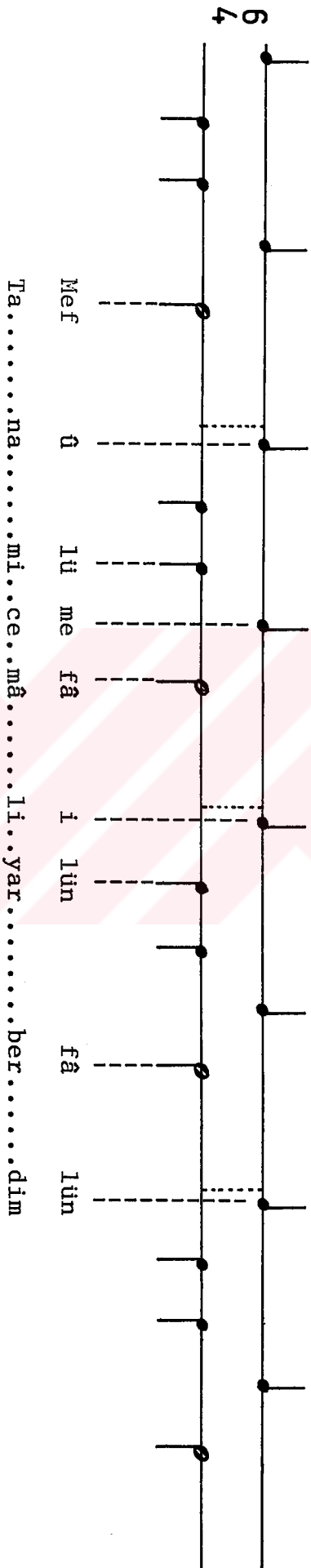
32
4

Mefâ î lün me fâ î lün mefâ î lünme fâ î lün

Bütî..dâ...rem..ki ger.....di..... gül..zisün..bül.....sâ.ye..ban.....dâ.....red

3.2.2.2. ARAZBAR YÜRÜK SEMAİ

6/4' lük Yürük Semâi Usûlü kullanılmıştır. Farsça güftenin her mîsrası, dört Yürük Semâinin sonuna denk gelmektedir. Güfte eserin girişinde, usûlün son darbında başlıyor. Güftenin her mîsrası vezinle uyum içindedir. Aşağıda eserin usûl yönünden şematik olarak incelenmesi gösterilmiştir.

3.2.3. BESTE-NİGAR NAKİŞ YÜRÜK SEMÂİ

6/4'lük Yürük Semâi Usûlû Kullanılmıştır. Farsça güftenin her mısrası, dört Yürük Semâi'nin sonuna denk gelmektedir. Güfte eserin girişinde, usûlün son darbında başlamaktadır. Güftenin her mısrası vezinle uyum içerisinde, Aşağıda eserin usûl yönünden incelenmesi şematik olarak gösterilmiştir.

- (1. Mısrâ) Der.....viş.....re..ca.....yl..pa.....di..şa.....hl...ne...kü.ned
 (2. Mısrâ) Ez.....kâ.....se..i...mih.....ri.....ge..da.....yl...ne...kü.ned

Mef

û

lû

me

fâ

i

lû

me

fâ

i

lû

fa

ül

6
4

32/4'lük Hafif Usûlü kullanılmıştır. Farsça güftenin her mısrası bir Hafif Usûlü'nün sonuna denk gelmektedir. Kâr formunda olduğu gibi giriş terenümlüdür. Eserin vezni, güftenin her mısrası ile uyum içersindedir. Aşağıda eserin usûl yönünden incelenmesi şematik olarak gösterilmiştir.

32 4

Mef û lû me fâ 1 lûn fa' fa'

îm...rûz...he.vâ...yî.ba...gest 1. misra

Mef û lû me fâ 1 lûn fa' û lûn

Da...gem...ne.ne.hi...kez.â...te.sî...dîl 3. misra

Birinci ve ikinci mısralar aynıdır. Üçüncü ve daha sonraki mısralar aynı vezin kalıbı ile usûl içerisinde farklı yerde gözükmektedirler.

3.2.5. HÜSEYNİ KÂR-I ŞAHA ZÎ LUTF

32/4'lük Hafif Usûlü kullanılmıştır. Farsça güftenin her mısrası bir Hafif Usûlünün sonuna denk gelmektedir. Kâr formunda görülen terennümlü giriş, bu eserde görülmemektedir. Güftenin her mısrası vezinle uyum içerisindedir. Aşağıda eserin usûl yönünden şematik olarak incelenmesi gösterilmiştir.

1. mısra

Mef û lufâ i lâ tûmefâ î lü fâ i lün

Şa.....ha..zilutf.....e..ğer.....nazarı.....sû.....yi...ma.....kü....ni

Diğer mısraların usûl ve vezin yapısı ilk mısra ile aynı.

3.2.6. IRAK NAKİŞ YÜRÜK SEMÂİ

6/4 'lûk Yürük Semâi usûlü kullanılmıştır. Farsça güftenin her mısrası beş Yürük Semâi 'nin sonuna denk gelmektedir. Güfte eserin girişinin ilk yürük semâinin, son darbinda başlıyor. Aşağıda eserin usûl yönünden incelenmesi şematik olarak gösterilmiştir.

55

Mef û lû me fâ i lûn me fâ i lû fâ ôl

Her şeb ni ger nest me hi nev ta bu be râ yî

Mef û lû me fâ i lûn me fâ i lûn fa ôl

Şe bi ko ca bu di yâ rem pi şî hod ya rey

1. mısra

5. mısra

1.2.3. mısralar ile 5. ve 6. mısraların usûl içerisindeki yer ve vezinleri aynıdır. 4. mısra uymamaktadır.

3.2.7. MAHUR KÂR-I MURASSA

32/4'lük Hafif Usûlü kullanılmıştır. Farsça güftenin her mısrası, bir Hafif usûlünün sonuna denk gelmektedir. Kâr formunda görüldüğü gibi giriş terenümlüdür. Güftenin her mısrası vezinle uyum içerisinde. Aşağıda eserin usûl yönünden incelenmesi şematik olarak gösterilmiştir.

56

32/4

Mef û lû me fâ î lû fa lûn

Gül...bî...ru.hi.yar..hoş...ne..ba.....şed

1. mısra

Mef û lû me fâ î lû fa lûn

Bî...bâ...de..i.zâr...hoş...ne..ba.....şed

2. mısra

İki, üç ve dördüncü mısraların usûl içerisindeki yerleri aynıdır.

3.2.8. NİHAVEND,İ KEBİR KÂR-I KAVL-İ ARABAN

14/8'lik Devr-i Revan Usûlü kullanılmıştır. Farça güftenin her mısrası beşinci Devr-i Revan'ın sonuna denk gelmektedir. Kâr formunda görülen terennümlü giriş bu eserde görülmemektedir. Güftenin her mısrası vezinle uyum içerisindedir. Aşağıda eserin usûl yönünden incelenmesi gösterilmiştir. .

Mefâ i lün fe i lâ tün mefâ î lün fa i lâ tün

Selâ..mı..mer...dü..mi...çeş...mem.....kigû.yed..an....ke..fi...pâ....râ

2. mısra

Mefâ i lün fe i lâ tün me fâ i lün fe i lâ tün

Birûn.hı..râ....mı..de...mi.....ta.....be.râ...ve ren....di..şe...hâ....det

3. mısra

Üçüncü mısradan sonraki mısraların usûl içerisindeki yerleri aynı.

3.2.9. NİHAVEND-İ KEBİR NAKİŞ BESTE

14/8'lik Devr-i Revan usûlü kullanılmıştır. Farsça güfthenin her mısrası iki Devr-i Revan usûlünün sonuna denk gelmektedir. Güfthenin her mısrası vezin ile uyum içerisinde. Aşağıda eserin usûl yönünden incelenmesi şematik olarak gösterilmiştir.

58

14
8

Fâ i lâ tûn fâ i lâ tûn fâ i lûn mîsra 1.

Rûz... i.gard... bûd... yâ.rî... men 1. mîsra

Fâ i lâ tûn fâ i lûn mîsra 2.

Çer... hi... ber... hem... za... di... gâ.rî... zâ... rî... men 2. mîsra

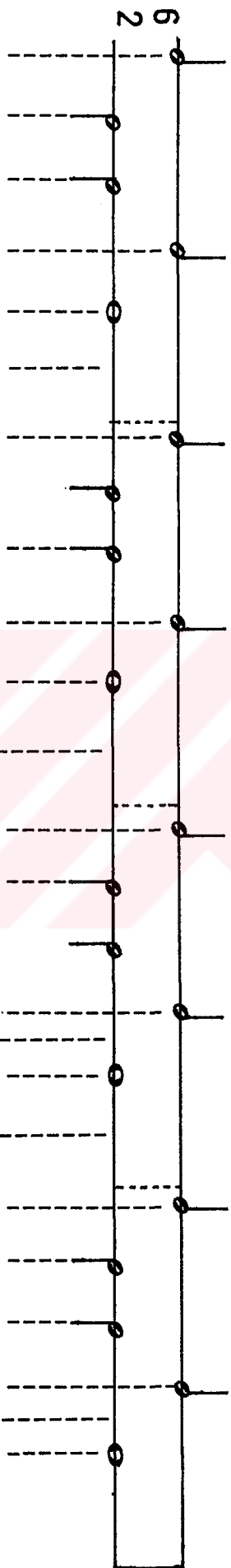
Fâ i lâ tûn fâ i lûn mîsra 3.

Bî ...ha.kî...kat...yâr...yâr...bî...mî.rûv...vet 3. mîsra

3.2.10. PENÇGAH KÂR

6/2'lik Sengin Semâi Usûlü kullanılmıştır. Farsça güftenin her mîsrası, dört Sengin Semâi Usûlü'nün sonuna denk gelmektedir. Güftenin her mîsrası, vezinle uyum içerisindedir. Aşağıda eserin usûl yönünden incelenmesi şematik olarak gösterilmiştir.

59

Mef û lû me fâ

î lûn

me fâ

î

lû faul

Kâ.fer..tü..kü..câ.....vü..il.....mî..ed.....vâ.....rîkücâ

1. mîsra

Mef û lû me fâ

î

lûn

me

fâ

î lûn

fâ ul

Tû..ti..be..kü..câ.....zâğek.....ukû.....hî.hâr..kü..câ

2. mîsra

Mef û lû me

fâ

î

lûn me

fâ

î

lûn fa

ûl

Rûs.vâ..yi..kü..câ.....vü..sey.ri..gûl..zâ.....rî..kü..câ

4. mîsra

3.2.11.a. PENÇGAH AĞIR SEMAİ

10/8'lik Aksak Semâi ve 6/4'lük Yürük Semâi usûllerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Giriş bölümü Aksak Semai Usûlü kullanılırken, meydana Yürük Semâi'e geçilmiştir. Güfte vezinle uyum içerisinde. Aşağıda eserin giriş bölümünü oluşturan Aksak Semâi Usûlü'nün incelenmesi şematik olarak gösterilmiştir.

Bĩ.tũ.ne...fe.si.....hoŋe..ze...dem.....hoŋe...ni...ŋes.....tem
1. misra

3.2.11.b. PENÇGAH AĞIR SEMÂİ

Aşağıda eserin meyan bölümünü oluşturan Yürük Semâi Usûlünün incelenmesi şematik olarak gösterilmiştir.

6
4

Me f û lü me fâ î lü me fâ î lü fe û lün

Ey..pâ..di..şe...hi.....hû.....ban.....dâd.ez..gâ..mı... ten.....hâ..yı

3.2.12. RAST KÂR-I ŞEVK-NAME

32/4'lık Hafif Usûlü kullanılmıştır. Farsça gıftenin her mısrası, bir Hafif usûlü sonuna denk gelmektedir. Kâr formunda görüldüğü gibi giriş terennümüdür. Gıftenin her mısrası vezinle uyum içersindedir. Aşağıda eser in usûl yönünden incelenmesi şematik olarak gösterilmiştir.

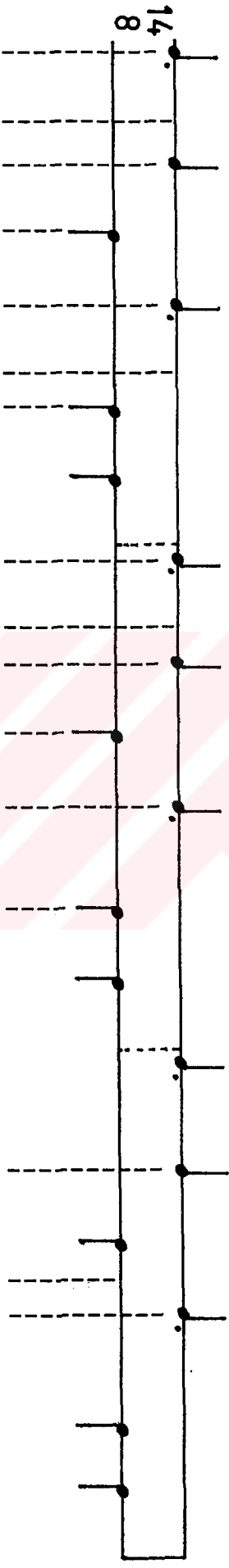
Ez...şev.. ki.tu..... zül...fü.ce mal..... mâ...lı..... tû..... ne.dî...dim

Mef û lû me fâ ı lû me fâ ı lûn fe u lûn

32 4

3.2.13. RAST KÂR-I KAVL-İ MUHTEŞEM

14/8'lik Devr-i Revan usûlû kullanılmıştır. Farsça güftenin her mîsrası üçüncü Devr-i Revan usûlûnün sonuna denk gelmektedir. Farsça güftenin her mîsrası vezinle uyum içersindedir. Aşağıda eserin usûl yönünden incelenmesi şematik olarak gösterilmiştir.

63

Ah.ki..kû..ned..kav...mı.....be...yâkin

1. mîsra

Fâ i lâ tûnfâ i lâ tûn fâ i lâ tûn

Ah.ni..gâh.....me.bâd.....obe...râ...yed.....zi.....kemîn

2. mîsra

Fâ i lâ tûn fâ i lâ tûn fâ i lâ tûn

Bî..ha...be.....rest.....reh..i..nü...â...nes.....tû.....neîn

3. mîsra

3.2.14. RAST KÂR-I HAYDERNAME

8/8'lik Dûyek Usûlü kullanılmıştır. Farsça güftenin her mısrası, dördüncü Dûyek Usûlü'nün sonuna denk gelmektedir. Giriş terennüm ile başlamaktadır. Güftenin her mısrası vezinle uyum içerisinde. Aşağıda eserin usûl yönünden incelenmesi, şematik olarak gösterilmiştir.

64

Nü.mû...ne..ist.....be.gû.....şî.....sîph...ri.hal...ka...ihûr
1. mısra

Me fâ i lûn fe i lâ tûn mefâ i lûn fe ilûn

Zi.tav..kî..hal..ka..be.gû.....şâ.....nikut...bî.din...hay...der
2. mısra

3.2.15. RAST NAKIŞ KÂRÇE

32/4'lük Hafif Usûlü kullanılmıştır. Farsça güfthenin her mısrası bir Hafif Usûlü'nün sonuna denk gelmektedir. Güfthenin her mısrası vezinle uyum içerisinde. Aşağıda eserin usûl yönünden incelenmesi şematik olarak gösterilmiştir.

65

Mef fâ lûn me fâ lûn fa' lûn fa'

İm....şeb...ki..ru.haş..çe.râ....ğ.i.bez.....mî...men...bûd

1. mısra

Diğer bütün mısraların usûl içerisindeki yerleri ve vezinleri birinci mısra gibidir.

3.2.16. RAST NAKIŞ BESTE

7/8'lik Devr-i Hindi Usûlü kullanılmıştır. Farsça güftenin her mısrası yedi Devr-i Hindi Usûlü bitimine denk gelmiştir. Güftenin her mısrası vezinle uyum içerisindedir. Aşağıda eserin usûl yönünden şematik olarak incelenmesi gösterilmiştir.

7
8

Fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lün

Der...di.men.....di.....aş....kı.bî.....der.....di...ne..mi.....da.....ned...ki...çist
1. mısra

Diğer mısraların usûl içerisindeki yer ve vezinleri aynıdır

3.2.17. RAST NAKIŞ BESTE

16/4'lük Fer Usûlü kullanılmıştır. Farsça güfthenin her mısrası, dört Fer Usûlü'nün sonuna denk gelmektedir. Güfthenin her mısrası vezinle uyum içerisindedir. Aşağıda eserin usûl yönünden şematik olarak incelenmesi gösterilmiştir.

16 4

Mef û lû me fâ î lûn fâ î lâ tûn tûn

Sey ri gü lû gül gen bî tû ha râ mest 1. mısra

Mef û lû me fâ î lûn fâ î lâ tûn tûn

Hun zi fi ra kî tû ber le bî câ 2. mısra

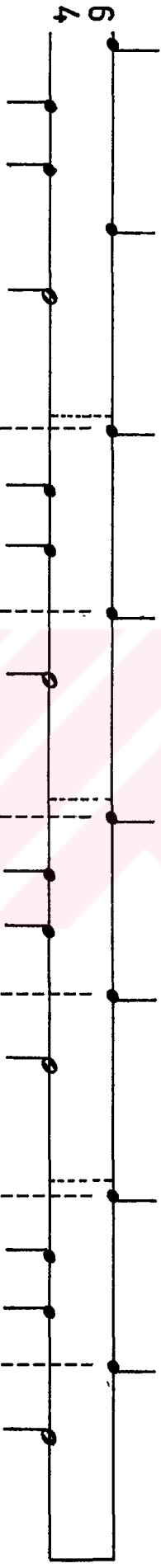
Mef û lû me fâ î lûn tûn tûn

Nâ le vû zâ rem çûn gü lî rû yest 3. mısra

3. ve 4. mısraların usûl içerisindeki yer vezinleri aynıdır.

3.2.20. RAST NAKIŞ YÜRÜK SEMÂİ

6/4'lük Yürük Semâi Usûlû kullanılmıştır. Farsça güftenin her mısrası, dört Yürük Semâi'nin sonuna denk gelmektedir. Güfte eserin girişinde usûlün son darbında başlamaktadır. Güftenin her mısrası vezinle uyum içerisinde. Aşağıda eserin usûl yönünden incelenmesi şematik olarak gösterilmiştir.

Mef û lû me fâ i lûn mef û lû fa ûl

Tû....des....tu..me..râ.....be..kîr.....men.....dâ.....me.ni..tû
3. mısra

Mef û lû me fâ î lûn fâ i lâ tûn fâ

Sey.....dî.....me...a.. kûm.....yâ..ra..kî..be.....nîl....hay.....lî
4. mısra

Mef û lû me fâ i lûn me fâ î lûn fâ

Ben.....zim.....sa...ra..rub.....ha...zâna.dön.....dûsen.siz
10. mısra

Usul yerleri aynı olmakla beraber vezin farklılıkları göstermektedir.

3.2.21. REHAVİ NAKİŞ YÜRÜK SEMÂİ

6/4'lük Yürük Semâi usûlü kullanılmıştır. Farsça güftenin her mısrası dört Yürük Semâi'nin sonuna denk gelmektedir. Güfte diğer yürük semâi eserler gibi girişte usûlün son darbında değil, usûlle birlikte başlamaktadır. Güftenin her mısrası vezinle uyum içerisindeydir. Aşağıda eserin usûl yönünden incelenmesi şematik olarak gösterilmiştir.

71

6 4

Fâ i lâ tûn fâ i lâ tûn tûn fâ i lâ tûn fâ i lâ tûn

Ger...si...ye..hi.....çe.nin.....bûd.....geş.mi..tû...ber....he..lâ...ki..mâ

1. mısra

Fâ i lâ tûn fâ i lâ tûn fâ i lâ tûn fâ i lâ tûn

2. mısra

Ez ...pe...si.mer.....gi..a.....şl..kan.....sür...me..kü...nend...hâ.....ki..mâ

Fâ i lâ tûn fâ i lâ tûn tûn fâ i lâ tûn fâ i lâ tûn

3. mısra

Der...he...ve..si.....şe.kerle.....bed.....fey.zi..i...zâr....cân.....dâd

4. mısranın usûl içerisindeki yeri ve vezni 2. mısra gibidir.

3.2.22. SABA NAKIŞ BESTE

32/2'lik Hafif Usûlü ile 24/2'lik Çenber Usûlü kullanılmıştır. Girişte Farsça güftenin her mısrası bir hafif usûlünü bitimine denk gelmektedir. Meyanda güftenin her mısrası bir çenber usûlünün sonuna denk gelmektedir. Güftenin her mısrası vezinle uyum içerisinde. Aşağıda eserin usûl yönünden incelenmesi, giriş ve meyanda ayrı ayrı şematik olarak gösterilmiştir.

Fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lün

Nâ..fe....i.....li..ne.da.....re.....red... ser.....be.....her.....bar....â.....ve..red

1. mısra

Fâ i lâ tün fâ ilâ tün fâ i lâ tün fâ i lün

Ey.nümâ...yan...ol.....madık.....ça.....sub.huvus.lat.....sön.....me.sin

3. mısra

3.2. 23. SEGÂH KÂR-I ŞEŞ AĞAZ

32/2'lik Hafif Usûlü kullanılmıştır. Farsça güftenin her mısrası bir Hafif Usûlü'nün sonunu denk gelmiştir. Kar formunda görülen terennümlü giriş bu eserde de görülmektedir. Güftenin her mısrası vezinle uyum içerisinde. Aşağıda eserin usul yönünden incelenmesi şematik olarak gösterilmiştir.

32
2

Fâ i lâ tûn fâ i lâ tûn fâ i lâ tûn fâ i lûn

Ey..şe...hen.....şa.....hı.....Ho...ra.....san.....yâ...i....mam.....ib.....nil.....hü...mam

Diğer mısraların usûl içerisindeki yer ve vezni aynıdır.

3.2.24. UŞŞAK KÂR-I ŞEVK LİKA

32/4'lük Hafif Usûlü kullanılmıştır. Farsça güfthenin her mısrası, bir Hafif Usûlü'nün sonuna denk gelmektedir. Kâr formunda görüldüğü gibi giriş terenümlüdür. Güfthenin her mısrası vezinle uyum içerisinde. Aşağıda eserin usûl yönünden incelenmesi şematik olarak gösterilmiştir.

32
4

Mef û lû me fâ î lû me fâ î lû fa lûn

Ez..şev....ki.li.kâ....aş....kı.ce.mâ.....lestü..di...dim

1. mısra

Diğer mısraların usûl içerisindeki yer ve vezni 1. mısra ile aynıdır.

3 . 3 . ABDÜLKÂDİR MERÂĞI 'NİN TEMİN ETMİŞ

OLDUĞUMUZ 24 ESERİNİN NOTALARI

ACEM KÂR-I BÜTİ DÂR

"Büt-i dârem ki gerd-i gül zi sünbül sâyebân dâred"

Abdülkadir Meragi
(1360-1435)

Usûlü: Muhammes

HEY BÜ TÎ DÂ REM Kİ
GER Dİ YÂR HEY HEY HEY YÂR
AH Kİ GER Dİ
GÜL Zİ SÜN BÜL SÂ
SÂ YE BÂN DÂ
DÂ RED YAR YAR AH HA YÂ REM
1 AH HA CA NİM DE RE DİR NÂ DİR NÂ DİR
NÂ DİR NEY DİR DİR TEN Nİ TEN Nİ
TEN NEN Nİ TÂ Nİ TÂ NÂ DE RE DİM
AH Zİ SÜN BÜL SÂ
SÂ YE BÂN DÂ
DÂ RED YAR YAR AH HA YÂ REM

2

AH HA CĂ NIM BE HĀ RI Ā RI

ZEŞ HAT TĀ YĀR HEY HEY HEY YĀR

Ā RI ZEŞ HAT

TĀ BE HŪN ER

ER GA VAN DĀ

DĀ RED YĀR YAR AH HA YĀ REM

3

AH HA CĂ NIM DE RE DĪR NĀ DĪR NĀ DĪR

NĀ DĪR NEY DĪR DĪR TEN NĪ TEN NĪ

TEN NEN NĪ TĀ NĪ TĀ NĀ DE RE D.M

AH BE HŪN ER

ER GA VAN DĀ

DĀ RED YĀR YAR FU HA YĀ REM

4

AH HA CĀ NIM HU DĀ RĀ DĀ DĪ

MEN HEY HEY HEY HEY YĀR BĪ SĪ

TĀN YĀR

DOST E-Z-O EY ŞAH NE

HEY HEY HEY HEY YĀR MEC

LİS YĀR

5

TĀ NĀ DİR NEY DİR DİR TĀ NĀ

DİR NEY DİR DİR TEN Nİ TEN Nİ

TEN NEN Nİ TĀ Nİ TĀ NĀ DE RE DİM

YEL LEL LĀ KĪ MEY BĀ DĪ GE

RĪ HOR DES TŪ BĀ

MEN SER SER GER DAN

DĀ [6] DĀ RED
 YĀR YĀR AH HA YĀ REM AH HA CĀ NĀM QI ÖZ
 RĀ BAH TI HÖD GÜ
 GÜ GÜ
 GÜ YEM Kİ ĀN AY YĀ RI
 [7] SEHR Ā ŞÜB AH HA HEY HEY HEY HEY A HA AH HA HEY HEY
 Ā ŞÜB BE TEL Hİ GEŞT
 HĀ FİZ RĀ HEY HEY HEY YĀR GEŞT
 HĀ FİZ RĀ VE ŞEK KER DER
 DER DE HĀN DĀ DĀ RED
 YĀR YĀR AH HA YĀ REM AH HA CĀ NĀM DE RE İR
 NĀ DİR NĀ DİR NĀ DİR NEY

80
ARAZBAR YÜRÜK SEMÂİ

Yürük Semâi

Abdülkâdir Merâgi

Ta nam ce ma li yar ber

dim Ren

gi ruh lâ le zar ber dim Ta

dir te ni ten ni ten ni ta na te ne dir

ney Ta dir te ni ten ni ten ni ta

na te ne dir ney Ah men dil fu

kâr üf ta de i na çar na

lân Çu he zar vay ey şu hi si tem

kâr na lân vay ey şu hi si tem

kâr ca nım ye le lâ lâ lâ lâ

kurban et şev dim yar ön rüm te re lâ

lâ lâ lâ hay ran et şev dim yar

ah ah ah

ah men gir yan şü dem

vay vay vay ber

dim gâ met be hâl ve ti has

ra yiş rüz gâr ber d'm a

ra yiş rüz gâr ber dim

sabri

BESTENİGÂR NAKIŞ YÜRÜK SEMÂİ

Abdülkâdir Merâğî
(1360 - 1435)

Yürük Semâi

Der viş re ca yı pa di şa

hı ne kü ned vay der vay yar

Fy ya ri men yar yar mi ri men . .

. Fy dost . . ya ri men yar mak bu li men

vay Fz kâ se i meh mi hir ke da
kâ se ki pür şe ved sa da

yı ne kü ned vay Fz vay yar
yı ne kü ned vay

Fy ya ri men yar yar mi ri men . .

. Fy dost ya ri men yar mak bu li men

vay ta dir te ne ten ni ten ni ta

na te ne dir ney ta ney ta

dir te ni ten ten nendir ten nen dir

ten nen dirte nen vay ta dir te ni ten . .

. ten nendirten nen dir ten nen dir te nen

Meyan Karar Meyan

vay Kâ vay mil hi re deş

an ki ha mu şest fa si hi kâ

hi yar Ey ya ri men yar

yar mi ri men ey dost ya ri men

yar mak bu li men vay Her

EVÇ KÂR

(İmrûz hevây-ı bâgest)

Abdülkâdir Merâgî

(1360 - 1435)

afif

Ten dir ten dirten nen na deredillâ dir dir ten

ah dil le re dir dir ten nen na deredil li ten

dir dir te nen na dir ten te ne dir ten

ah dil le re dir dirten ten na dere dil le ten

Ta dir ta dir na dir ten nen na dere dil la dir dir ten

ten ten nen dir te nen na dere dil li ten

İm ruz he va he va yi ba

gest a ha a ha hey hey mak bu li men

im ruz he va he va yi ba

gest a ha a ha hey hey mak bu li men

mey nûş ki ba de der de der a ya
 gest a ha a ha hey hey mak bu li men
 men Ta dir ta dir dir tenten nen ta dere dil li
 ten te ne nen ni te nen nen ni ah deredil li
 ten ten mey nuş ki ba de
 der de dera ba gest a ha a ha hey
 hey mak bu li men men A ha hey
 hey ca nım a haa ha
 a ha hey hey mak bu li men men
 Da gem ne ne hi kez a te şî

dil a ha a ha hey hey mak bu li men
 ser ta be pa yem te ma mı da
 gest a ha a ha hey hey mak bu li men
 En der pe yi vas li ha ki mef
 tun a ha a ha hey hey mak bu li men
 ta da me ni haş re der se ra
 gest a ha a ha hey hey mak bu li men
 Ta da meni haş ri desse ra
 gest a ha a ha hey hey mak bu li men
 hey mak bu li men Ta dir ta dir ta dir ten nen

na dere dil li ten ten nen ten nen ten nen ten ni

ah dere dilli ten ah deredil li ten

ta da me ni haş ri derse ra

gest a ha a ha hey hey mak bu li men

hey makbu li men A ha hey hey

hey ca nım aha a ha a ha hey

hey mak bu li men hey mak bu li men

Ta da meni haş reder se ra

gest a ha a ha hey hey mak bu li men

Dir dir ten tel lel len

ter dil li te nen

te ne dir ten nen nen nen

ta de re dil li ten

şüd dü ta ze zi nev

be ha ri in

di ri gü hi hi

me men

a med be se ma

i ba di per de

ri i çe men hey

hey mak bu li men
 şü men be ze ba
 nı hâ ki ku
 yed ce hamd hey
 mak bu li men
 der beh ri si pa
 şı gon ce ra ger
 di di hey hey hey
 hey mak bu li men

HÜSEYİNİ KÂR

Hafif

Abdülkâdir Merâği
(1360 - 1435)

Ten nen nen dir ten nen

nen dir dir ten nen ni ta

dir ney Dir ten nen

ni ta dir ney

te ne ni te nen ta dir ney

hey ah ha dost

ah ha ah ha Ya rim şa

ha zi lût lût fi e

ger na za ri

su yi ma kü

ni hey ah ha dost

ah haah ha Ya rim

der di di li

şı kes te i

mâ râ

kü ni

ten ten te nen ta dir

ten ten

ta dir ney ten nen

nen nen te nen ta dir ney

ta ten nen nen nen nen ni ta ten nen
 nen nen nen ni ta ten nen nen nen nen ni
 ten ta dir ney Der
 di di li şı
 kes te i mâ
 râ de vâ kü
 mi hey Naz lım yar
 yar hey câ nım
 hey öm rüm sul
 ta nım hün kâ rım

ah ha ah ha ya rim Ya i
 ma mi ze man hey
 naz lim yar yar hey
 câ nim hey öm rüm
 sul ta nim hün
 kâ rim ah ha ah ha ya rim
 ya sul ta nı ci han
 vay SON Pi
 ri mü na tü
 va nü za i fi

mü müs te men
 dim ah ha ya rim
 mu ra dı men Ten
 te nen ta dir ney
 Beh ri hu da
 ki ha cet pi
 ram re va
 kü ni hey.

IRAK NAKIŞ YÜRÜK SEMÂİ

Abdülkadir Meraği
(1360-1435)

Yürük Semâi

Her şeb ni gâ ra nest me hi nev . .

ta bü be râ yî . . . câ . . . na ki sü hey. . .

lim. . . sü hey lim. . . be men ca yi. . . . ca

yi Me kân.. yar me kân.. dost

me kân.. iş. . ve me kân.. yar be der di

di lem. . ra be hu. . . ni. . . şe hi. . . dan

ke mer. . bes te i. . . tû Te rel li yel. . .

le li te relli yel. . . lel li ca. . .nım

Şe bi ko ca bu di ya. . . . rem pi şi hod ya

rey ey gam kü sa.. ri men Ma

tab lı u lâ yı pür sa fa. . . ber ze de im . . .

1
ma 2
ma Hay ma be deş

di ker. . be lâ. . ber. . ze de im. ma

2 Karar

men

MĀHÛR KÂR-I MURASSĀ

Abdülkâdir Merâği
(1360 - 1435)

Hafif

Ta dir ten ten ten nen ni ten nen na dir . . na

dil li ten ten . . na deredil li ten ca nım

dil le re dil le re dil le re dir dir ta . . .

na tene nen . . ten nen na de redil li ten ca nım

Gü li bi ru hi yar hoş ne ba

. . hoş ne ba şed

Bî . . . ba de ba har . . . hoş . . ne ba

SAZ

. . şed ya ri men Ca . . nım

Ten dir . . na dil li ta ten . . na

. . ta . na di ri ney . . te ne ta dir ney

det deredil ler lerdiri ten nen na deredil ler ler diri ta

na dere til lil . . . ler nen ni ta dir . . ney

de re dim . . . dim . . dim dir ta . . na dir ta

na . . .ten ne nen ten ta dir ney ^{SAZ} ca . . nim

A ha ah ha ya . . . rim . . a haah ha mi rim

aha ah ha öm rüm . . . mü ra dı men

Bî . . . ba de be har . . . hoş . . ne ba
Ez beh ri ni sar hoş . . ne ba

.şed ya ri men ca nim
.şed ya ri men ca nim

Tar fı çe me nü he vâ yı bûs

. tan . . . yar . . yar . . .

Bî lâ le i zâ ri hoş ne ba

. . . şed ya ri men ca . . . nım

Dil li ta . . . di li ta . . . dil li ta . . . ten . . na

ta , , na di ri ney te ne ta dir ney

Can nak di mû hak ka rest ha

. . . res ti ha ha fız

ez . . . beh ri ni sar hoş . . ne ba

. . . şed ya ri men SAZ ca . . . nım

NIHĀVEND-İ KEBİR

KÂR-İ KAVL-İ ARABÂN

Abdülkâdir Merâğî
(1360 - 1435)

Devr-i Revân

Ah gû zeş ti ar zu ez had

a ha ah ha ser vi nâz be pa yı bû si tu

mâ râ câ nim Se lâ mi mer dü mi

çeş mem hey hey hey hey hey hey yar

yar ki gû yed an ke fi pâ râ ca nim

ti na dir ten dir ten nen ni ti na de re dil li ney

ti na dir ten dir ten nen ni ti na de re dil li ney

dil le redil ler dir ten ni te nen dil lere dil ler

dir ten ni te nen ta ten ta ten nen

ne de re dil li ta ten nen ne dere dil li ney vay

Se lâ mı mer dü mi çeş mem hey hey hey hey

hey hey hey yar yar ki gû yed an ke fi

pâ râ ca nım hey yar hey hey can hey

hey dost hey hey hey hey yar yar ki gû yed

an ke fi fi pâ râ câ nım

Meyan Ah bî rûn hı râm de mi tâ

be râ ve ren di şe hâ det ca nım

ta ten ta ten ne de re dil li ta ten nen

ne de re dil li ney vay Çün bün ge ren di ha

lâ yık hey hey hey hey hey hey hey yar

yar ke mâ li sun i hu dâ râ ca nim
 Ka râ rî sab rî zi Hâ fîz yar
 ta mâ me dar tu ey dil ten ne nen
 te ne ne nen ni ten ne nen te nene nen ni ten
 ni te nen te ne ni ten ni te nen yar
 Ka râ rî çis ti sa bû rî hey hey hey hey hey
 hey hey hey yar yar kü câ vü ha bî kü
 câ râ ca nim hey yar hey hey can hey
 hey dost hey hey hey hey yar yar kü câ ce
 hâ bî kü câ râ câ nim

NIHĀVEND-İ KEBİR

NAKIŞ BESTE

Abdülkâdir Merâği
(1360 - 1435)

Devr-i Revân

Rû zi gâ rı bud . . . Yâ ri yâ ri men

çer hi ber he mi zâ di gâ rı zâ rı men

Bî ha ki ka tı yâr . . . ya rı yâ . rı bî mü rüv vet

dost . . . dost dost . . . dost ya lâ til le lâ . . .

tâ be ki â zar Güf tu meş kû rem ne em

De rida ritu güf tu birun mey re vem . . .

Fz dâ ri men Bî ha ki ka tı yâr . . .

yâ ri yâ ribî mü rev vet dost dost dost . . .

dost ya lâ til le lâ . . . tâ be ki â zar

PENÇGÂH KÂR

Abdülkâdir Merâği
(1360-1435)

Sengin Semâi

A hı te ne nen vah

te ne nen tuh

te ne ten ten

ti na dir te ne dir

ba şın i çün kâ fer

tü kü ca kâ fer tü kü ca

vü il mi ed va

ri kü ca tu tı be kü ca

za ga ki kô

kôh hâ ri kü ca

men tu ti yem men tu ti

yem tü za

za ga ki kôh

hâ ri

yel lel lel lel li te rel lel lel lel

li te re lel lel lel lel lel

lel lel lel lel li ya lâ

ye le lâ li rûs va yi

kü ca vü sey ri gül

za ri kü ca a hı

te ne nen vah te ne nen

tuh te ne ten ten

ti na di ri te ne

dir ba şın i çün

PENÇGÂH AĞIR SEMÂÎ

(Bîtü nefesi hoş nezedem hoş nenîşestem)

Aksak Semâî

Hoca Abdülkâdir Merâgî

Bi tû ne fe sı bi tû ne fe sı
hoş ne ze dem hoş ne ni şes tem ye lel
lâ yel lel lâ tirlâ ha dost..... tir lâ ha yel
lel li ah Câ yi ne ni şes câ yi ne ni şes.....
....tem ki be ra teş ne ni şes tem..... ye lel
lâ yel lel lâ..... tirlâ ha dost..... tir lâ ha yel
(Yürük Semâî)
lel li ah Ev na di şe hi hu ban.....
dâd ez ga mı ten..... ha yi yi ey pa dişe hi.....
..... hû ban câ nim dâd ez ra mı ten..... hâ yi yi

dil bi.....tū be cān..... â me di cā nīm Vaktest ki ba....

.....za yiaman of vaktest ki ba..... za yi ye lel

lâ yel lellâ yelle lâ ye lel lâ yellellâ yel lelâ ye lel.....

lâ tiryellelli hey mi rim ye lel lâ tiryellel li hey mi rim

ye le..... lâ yel lel lâ tir lâ ha cost.....tir lâha yel

lel..... li

B. S. 12/12

RASTKÂR-I ŞEVK-NÂME

"Ez şevk-ı tû an zülf-i cemâl tû ne دیدim"

Abdülkâdir Merâgî
(1360-1435)

Hafif

Ta na ta na de re dil li

ten ca nım a de re til lil

la de re til lil len len

A zi şen ki tu zül fû ce

mâl a ce mâ li

tü ne di dim ez pa

yi fû ta di dim be gû yet

a a be gû yet ne re

si dim ten nen nen ni

nen ne nen ni ten de re

til til lâ de re til lil len

ta na ta na de rel li

dost ta nen ni ta nen ni

ah de re til li len hey yar

hey dost a ha ya ri men

hey yar hey dost a ha mi ri

men ez pa yi fû ta

dim bi gû yet a bi

gû yet ne re si dim

Ah ha aa ha ya rim zi ba yi

men hey hey hey

mak bu li men Fer ya

di be si ger de mü fer ya

di a ya fer ya di re

si nist a dil le re dir dir ten

na de re dil li ten de re til

til lil lâ de re til lil len

gü ya ki de rin kub be i

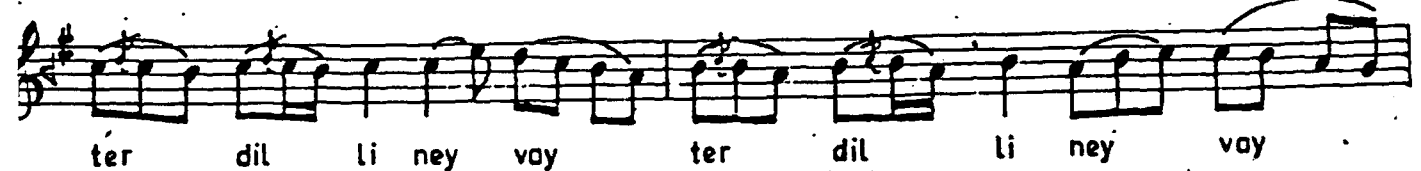
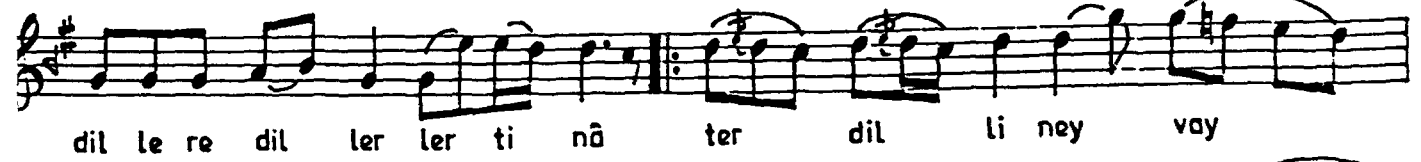
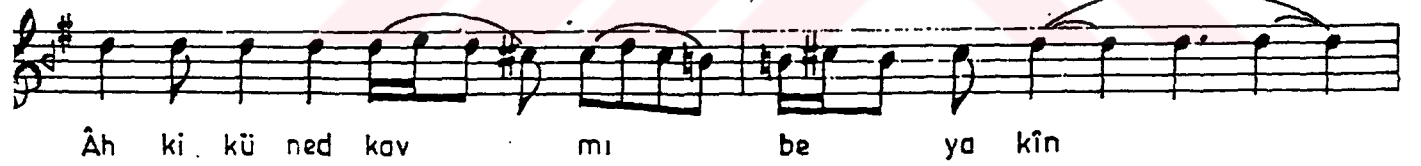
fi ru ze fi ru

ze ke si nist.

RAST KÂR-I MUHTEŞEM

Jsûlû: DEVR-İ REVÂN

ABDÜLKÂDİR MERÂĞİ
(1360-1435)

ter dil li ney vay ter dil li ney vay

Ah ti nâ yen tir lâ yen tir yel lel lel li naz lîm vay

ah ti nâ yen tir lâ yen tir yel lel lel li yel lel lele lel le le lel

lâ kav lî muh te şem^(SON) Ah Ni gâh me bâd

o be râ yed zi ke mîn

Dir di ri ten nâ til lil len nâ

a di rem lâ dir nâ a di rem lâ dir nâ

dir di ri ten nâ til lil len nâ

a di rem lâ dir nâ a di rem lâ dir nâ

bî ha be rest Reh î nü â nes

tü ne in

RAST KÂR-I HAYDARNÂME

Abdülkâdir Merâği
(1360-1435)

Düyek

Nü mü ne ist be gû gû şî si pih ri hal ka i

hûr ca nım hûr ca nım Zi tav kı hal ka be

gû şa nî kut bi din hay der ca nım

Ten na dir na a dir na ten na te neni ta til lîl

ten mak bu li men men Tadir te neni te neni

te ne dir ta na til lîl la na ten ni nen na dir ney

Te nen ni ta nen ni te nenni ney te neni te nen ten

tene ni te ni te na Zi tav kı hal ka be gû şa

nî kut bi din hay der ca nım Hey yar dost

hey hey yar hey hey dost hey hey yar

A haah ha ya rim a ha ah ha mi rim zi tav k1 hal ka be

gû şa ni kut bi din hay der câ nım

Be mih ri ber ki ne med pu şı hay re tet an

şud ca nım Tadere dillidilli ten teni niten nen

tene niten nen ten tene ni te ni te na Be nef si his ga

zâ ker di ya i mam be şer ca nım

Hey yar dost hey hey yar hey hey dost

hey hey dost Ah ha ah ha ya rim ahha ah ha mi rim

be nef si hıyş ga za ker di ya i mâ mı be

şer

RAST NAKIŞ KÂRÇE

“İm şeb ki ru haş,,

Abdü'l Kâdir Merâğî
(1360-1435)

Usûlü: Hafif

İm şeb ki ru haş çe rā ğî
Çeş mim zi ba hâ rî â rî

büz zâş mi men bûd bûd
rû şen bûd

Ah ha yâ ri men ah ha ya ri men

Dir dir ten til lil len ah de re dil li ten

de re dil li ten nâ ah ha ya ri men

ta dir ten til lil len de re dil li ten

de re dil li ten nâ ah ha yâ ri men (SON)

Kâ şâ ne i men deran ze man rû şen
Ta ri ki i hâ ne cüm le ez rev zen

bud ah hâ yâ ri men ah hâ ya ri men
bud ah hâ yâ ri men ah hâ ya ri men

RAST NAKIŞ BESTE

Abdü'l-kādir Merāgi
(1360 - 1435)

Devr-i Hindî

Der di men di aş kı bi
Hiz me ti mer da ne na

der di ne mi da
" " " "

ned ki çışt Fa ri gez şa

mi ga ri ba nes ti der

sup hi zi men A fi ta

bi me ci han gir

di ne mi da ned ki çışt

RAST NAKIŞ BESTE

Abdülkâdir Merâği
(1360 - 1435)

Ferî

Sey rigü lü gül . . . şen bi tüha ra

mest Sey ri gü lü gül . . . şen

bi tü ha ra mest Hun zi fi ra

kı tü ber le bi câ mest

Hey hey câ nim vay ca yı tü

ha list dost dost câ nim vay . . .

. ca yıtü ha list hun zi fi ra . . .

kı . . . tü ber be li câ nim

Nâ le vü zâ rem çün gü li ru . . .

vest nâ le vü zâ rem çün

. güli rû yeş Yâ rû pe ri . . .
 şa . . . nem der ha mi mu yeş
 Hey hey câ nim vay ca yı tü
 ha list dost dost ca nim vay . . .
 ca . . . yı tü ha list . . . za rû pe ri . . .
 şa . . . nem der ha mi mü yeş

RAST NAKIŞ BESTE

(Āmed nesīm-i subh dem)

Abd'ül Kādir Merāgī
(1360-1435)

Usûlû: Düyek

Â med ne sî..... mi sub hu dem
 Sul tâ nî mâ..... sul tâ nî mâ
 ter sem ki â zâ reş kü ned
 rah met be kün der câ nî mâ
 Tah rî....ki zül fi an be reş..... tah rî.... ki zül
 An dem....ki cân berlebre sîd..... an dem.... ki cân
 fi an be reş ez hâb..... bi..... dâ reş kü ned a man
 berlebre sîd hem râ ...hî kün..... î mâ nî ma a man
 ez hâ bî bi..... dâ reş kü ned
 hem râ hî kün..... î mâ nî ma
 Ten.... nâ dir.... nâ ded dere dilli ney..... ded dere dil liney
 Ah tene nî tâ dir ney.... tene nî tâ dir ney dir ney dir ney
 ez hâ....bî bî dâ reş kü ned a man ez hâ bî bi.....
 hem râ....hî kün î mâ nî mâ a man hem râ hî kün.....
 dâ reş kü ned Ah ye le li ye le lâ ye le li ye le lâ dost
 î mâ nî ma Ah ye le li ye le lâ ye le li ye le lâ dost

yele liyele lâ dost ez hâ bî bî
yele liyele lâ dost hem rā hî kûn

da reşkûned a man ez ha bî bî da reşkû ned (Baş'a)
î mā nî ma a man mem rā hî kûn î mā nî ma (son)

B. Sıdkı

RAST AĞIR SEMAİ

Abdülkadir Meraği
(1360 - 1435)

Aksak Semaî

Ah ey ma . . . hi men dermek . . . te best
Ah o sev di ğim mektep te dir

. . . men der . . . se ri . . . reh . . mun ta zır
ben yol lar üz re mun ta zır

Ah ya . . . mu al lim yek . . ze man
Ey ha ce si ol şa ki ri

. . . . ol ser . . . vü a a zâdıkün
bir dem a zâd ey legel

Ah tir lâ tir lâ ye lel lel li . . .

. . . tir lâ tir ye le lel le lel lele vay

. . . tir lâ tir lâ tirlâ tir ye le

lel le lel le li vay ey yari men

. . . ya mual lim yek ze man . . .
ha cesi ol şa ki ri

. . . ol ser vü ra a za dı kün
bir dem a zâd ey le gel

RAST YÜRÜK SEMÂİ

Abdülkâdir Merâği
(1360-1435)

Yürük Semâi

A hû bi bi ya mir zan a hu bi ya

S A Z
Bi ya vü re vim e zin . . . vi lâ

yet me ni tü tü des ti me ra

bi gi . . . rü men . . . da . . . me ni tü sey

di ma a kûm ya ra ki bi . . nel hay li . . .

. Ay ni le . . kûm

bi ay . . . ni kûm . . lâ . . . gay rı şe bi ten

ha . . . a ca nım . . . men çü par . . . va ne em . . .

yar yar yar tü ne mi

da ni ya sey di tü ne mi da ni ya ru

hi tū ne mi da ni ha bi bi tū ne mi . . .

da . . . ni . . . vey lü . . . vey lü va vey . . . lü

. vey lü . . . vey lü vey

vey . . . lü A

hu bi . . . ya mir . . . zem a hu bi ya

ben zim sa ra rup ha zâ . . . ne dön

S A Z
düm sen siz Kađ dim ham o lup

ke ma . . . ne dön düm sen . . . siz Öz

ba şın i çin bu ben . . . de ne rah . . . mey . . . le

Pey ma ne e lin de ka . . . ne . . .

dön dü... sen..... siz pey

ma ne e lim de ka . . ne dön . . düm . sen siz . . .

... Şe bi ten ha . . a ca nım . . men çü . . per

va nem şe bi ten ha . . a ca nım . .

men çü per . . va ne em . . yar

yar Yar tū nemi da ni ya sey . .

di tū ne mi da ni ya ru . . hi tū ne mi

da ni a bi... bi tū ne mi . . da ni . . vey

lü . . vey lū ya vey . . lū

... vey lū..veylū vey vey . . lū

REHÂVÎ YÜRÜK SEMÂÎ

Abdülkâdir Merâğî
(1360 - 1435)

Yürük Semâî

Ger si ye hi çü nin bü ved çeş mi tü ber

he lâ ki mâ Hey Hey

Ez pe si mer ki a şı kan sür me kü nend

ha ki ma Hey Hey

Terennüm

Te ten Det de re dim

SAZ SAZ

Dil le re dim

A dil le re dim Ta te ne dir Ta te ne dir

Ta te ne dir ten 1 ten 2

Câ nım Öm rüm vay

Mi rim naz lım vay

Hey Hey sür me kü nend ha ki ma
va sı ta i he lâ ki ma

Hey Hey SON Der he ve si

şe ker le bed fey zi i zar can dad
(sükker)

Hey Hey Rû hi Kû dūs . . .

be bin Ke şed va sı ta i he lâ ki ma

Hey Hey

SABĀ NAKİŞ BESTE

Abdülkâdir Merâği

Hafif

(Nāfe-i li nedâret ser beher bār āvared) (1360 - 1435)

Na fe. i

li ne dâ re red

ser be her bar

a a ve red

sa rey ban ez
 se rey ban ez

tür be ni meh nec
 tür be ni meh nec

nûn meh ger har
 nûn meh ger har

a a ve red
 a a ve red

(SON)

Ten dir ta
 Ten dir ta

det de re dil li ten
 det de re dil li ten

ta nâ ta nâ . . . dir . . dir . . ta . . nâ
ta nâ ta nâ . . . dir . . dir . . ta . . nâ

det de re dil . . . li ney
det de re dil . . . li ney

hey ca nlm
hey ca nlm

ra . . . nâ . . . yl men
ra . . . nâ . . . yl men

ah ha ah ha . . . ya rim
ah ha ah ha . . . ya rim

. kak . . . bû . . . li men
. kak . . . bû . . . li men

det de re dil ler . . ler . . dir . . ten
det de re dil ler . . ler . . dir . . ten

te ne ni te nen ten
te ne ni te nen ten

te ne dir . . na dir na
te ne dir . . na dir na

. de re dil . . li . . . ten
. de re dil . . li . . . ten

Sa. . . . rey . . . ban ez
 Sa. . . . rey . . . ban ez

tür. . . be ni meh mec
 tür. . . be ni meh mec

nün meh ger har
 nün meh ger har

a a ve red
 a a ve red (SON)

(Cember)

Ah yer Ey . . . nû ma yan

ol ol ol ma

dık dık ca

ah sub . hu vus lat

sön sön sön me

sın yan sın

ah sub hu vus lat

söm ne

s'in yan sim

The image shows a musical score for three staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of two flats (B-flat and E-flat), and a 3/4 time signature. The melody consists of a half note followed by a quarter note, then a half note, and a quarter note. The second staff continues the melody with a half note, a quarter note, a half note, and a quarter note. The third staff concludes the melody with a half note, a quarter note, and a final measure containing a double bar line and a repeat sign. The lyrics are written in a non-Latin script, likely Georgian, and are aligned with the notes on the staves.

SEGÂH KÂR-I ŞEŞ-AVÂZ

Abdülkâdir Merâği
(1360-1435)

Hafif

Ten ni ten dir di riten

düm de rel lâ dir dir ten

til lil ken ten nen

nen nen na na dost

dost dil lâ dil lâ

dir dir ten dil lâ dil lâ

dir dir ten ta dir ta dir

ta dir ta dir ta dir ten te ne ta dir

ney Fy şe hen

şa hı Ho

ra san Ya i

mam ib nil hü

mem Ser fi da

yi ah ha ki

ra het Şa hı

A li Mu ser

Ri za a man a man a man ser

fi dâ yi nâ

ki râ het

Şah A li Mû ser

Ri za mi ri
 mey dan ga zi
 i ru zi ve
 ga Ya A li mî
 mî ri mey dan be li be li
 be li dost Ya A li şî
 şî ri Yez dan be li be li
 be li dost terdil la na terdil la na
 di deredi ten til lil la na dere til lil
 le ne ni Ge vaşt vaşt ter dil li ten

na ten na ye lel la yeleli yel

la dir na şeh nâz la dir

na şeh nâz ten dir ten

tene ni ten nen nen ni dit ta di ri ney

ah ha Sel mek mek ta nen ni

ta nen ni ta nen ni ten dit ta

dir ney ah ha Ma ye ye

tene ni ten nen til lil la na dir ney

têneni ta dir ney Ah ha Nev ruz

ruz tene ni ten nen dir ta na til lil

la na ten ne nen na Ger da ni

ye nen na Ger da ni ye

Ya A li mî mi ri mey dan
Ya A li şî şî ri yez dan

MEYAN be li be li be li dost SON
be li be li be li dost

Ey şe hi cu

du se hâ vet

lût fu hul ku

mer ha met

Şeh sü vâ rî

mî ri mey dan

Gâ zi rû
 zi ve ge
 Ah Şeh sü vâ rı
 mî ri mey dan
 ga zi i rû
 zi ve ga
 ten na dir na
 a dir na ten na
 te ne ni ta til lil
 len til lil lil lil len

di de re di ta di ney

ta na dir ney

ta na dir ney

te ne ta dir ney

Şeh sü va rı

ah mî ri mey dân

ga zi rû

zi ve ga a man a man a

man Şah sü va rı

ten na dir na

a dir na ten na
 te ne ni ta til lil
 len til lil lil lil len
 di de re di ta dir ney
 ta na dir ney
 ta na dir ney
 te ne ta dir ney
 ser fi da yi
 ah hã ki rã net
 Sã hã li Mũ

ser Ri za a man a man a

man ser Fi dâ yi

ha ki râ het

şâh A li Mû

ser Ri za

Ya A li mî mî ri mey dan

be li be li be li dost

Ya A li şî şî ri yez dan

be li be li be li dost

UŞŞAK KÂR

Hafif

(Ez şevk-ı lika aşk-ı cemālestüdidim)

Abdülkâdir Merâî

♩ = 84

32/4

Ağırca Ta nen ni ta nen ni ta nen ni te ne nen na

ah dere dil la dil la dil la ah ha ya ri men

2

men Ez şev ki li ka aş ki ce

ma lest tü dî dîm a ha ya ri

32/4

men Zan bül bü li şû rî de ha

ya lest tü dî dîm a ha ya ri

32/4

men Ya lel li ya lel li ya lel li

ye le lel la a ha ah ha ah ha ah ha ah ha ya ri

32/4

men ya lel li ya lel li ya lel li

ye le lel la a ha ah ha ah ha ah ha ah ha ya ri

men Zan bül bü li şû rî de ha

ya lest tû dî dîm a ha ya rî

men Ha lem çi yah şî ye man

a yet tah tî dil hüs re van

a yet Üf ta dem belî be lî

yar bî ça re sin be lî be lî

dost Dere ler dim ta na ta na te ne dit tim

ah haah ha te ne nen ten ten nen ten nen nen ni

vay a mana man Dere ler dim ta na ta na te ne dit tim

ah ha ah ha te ne ten ten ten nen ten nen nen ni

vay a mana man zan bül bü li şû rî de ha

ya lest tü dî dim a ha ya ri

men a yet çü sı tat hu ri li

ka es tü ne di dim a ha ya ri

Meyan hane
men ey gev he ri yek da ne i

hüs neş tü ne dî dim a ha ya ri

men ta dir te ne dir na de re

dir dir te ne til lil len le ne ta dir

ney 1 ney 2 zarı bül bü lü şü

ri de ha ya les tü dî dim

a ha ya rîm men kâ küle ki be miş
leb tû ki ha bî

ki a ha mi rîm
a ha mi rîm

a ha ya ri men dere ler dim ta na ta na
a ha ya ri men

te ne dit dim ah ha ah ha te ne ten ten ten nen

ten nen nen ni vay a mana man dere ler dim ta na ta na

de re dit dim ah ha ah ha te ne ten ten ten nen

ten nen nen ni vay a mana man ey gev he ri yek

da ne i hüs neş tü dî dim

a ha ya ri men

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu tezde Mûsıkımızda önemli bir yeri olan Abdülkâdir Merâî araştırma konusu olarak seçilmiş, bunun yanı sıra hayatı, bestekârlık şahsiyeti ve müzikoloji alanında verdiği eserlere yer verilmiştir.

Bu araştırmada ; Abdülkâdir Merâî 'nin 24 eserinin gerek melodi açısından, gerek usûl yönünden, gerek güfte yönünden Klâsik Türk Mûsıkisi formlarına katkıları görülmüştür.

Bu tezde ele alınan Abdülkâdir Merâî 'nin 24 eserinin güftelerinin eski yazım şekli, Türkçe açıklamaları ve vezinleri tespit edilmiş, ayrıca usûl yönünden de araştırılmış ve incelenmiştir.

Bu araştırmanın bundan sonra yapılacak araştırmalara ışık tutabilmesi ve faydalı olabilmesi dileğiyle.

KAYNAKLAR

- 1- BARDAKÇI, Murat Maragalı Abdülkâdir, Pan Yayıncılık,
Birinci Baskı Aralık 1986
- 2- ÖZALP, Dr. M. Nazmi Türk Mûsikisi Tarihi, -Derleme- T.R.T
yayınları, Birinci Cilt, Haziran 1986
- 3- ÖZTUNA, Yılmaz Büyük Türk Mûsikisi Ansiklopedisi,
Kültür Bakanlığı
Yayınları, I-II Cilt, 1990
- 4- ÖZTUNA, Yılmaz Abdülkâdir Merâğî, Kültür ve Turizm
Bakanlığı Yayınları, Türk Büyükleri
Dizisi, Birinci Baskı, Ankara 1988
- 5- ÜNGÖR, Ethem Ruhi Türk Mûsikisi Güfteler Antolojisi, Eren
Yayınları, I-II Cilt, Birinci Baskı,
İstanbul 1981
- 6- YEĞİN, Abdullah
BADILLI, Abdülkadir
HEKİMOĞLU, İsmail
ÇALIM, İlhan Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedi, Büyük
Lugat, Ziya Ofset, İstanbul 1992

ÖZGEÇMİŞ

1970 yılında İstanbul 'da doğdu. 1980 'de Moda İlkokulu 'nu bitirdi. 1983 yılında Kadıköy Kız Lisesini bitirdi. 1986 yılında Haydarpasa Endüstri Meslek Lisesi, Elektronik bölümünden mezun oldu. 1993 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Devlet Konservatuarı Temel Bilimler Bölümün 'den mezun oldu. 1991 yılında bir sene süre ile Amerika 'da Miami Üniversitesi ve Miami Dade Cominıty Collage 'de şan eğitimi aldı.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM
DOKÜMANTASYON MERKEZİ